

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

AHISKA SÜRGÜNÜ VE SÜRGÜNÜN SON TANIKLARI

Hazırlayanlar: E. Elif GÖNÜLLÜ • Umut Deniz ÖNCEL

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

İçindekiler

- **AHISKA VE AHISKA TÜRKLERİ**
(Ahıska'nın Son Bin Yılı) **4**
- **SOVYETLER BİRLİĞİ DÖNEMİ VE SÜRGÜN**
(1921-1991) **6**
- **1944 AHISKA TÜRKLERİ SÜRGÜNÜ**
"BİTMEYEN SÜRGÜN" **13**
- **SÜRGÜN TANIKLARI** **16**

AHISKA VE AHISKA TÜRKLERİ

(Ahıska'nın Son Bin Yılı)

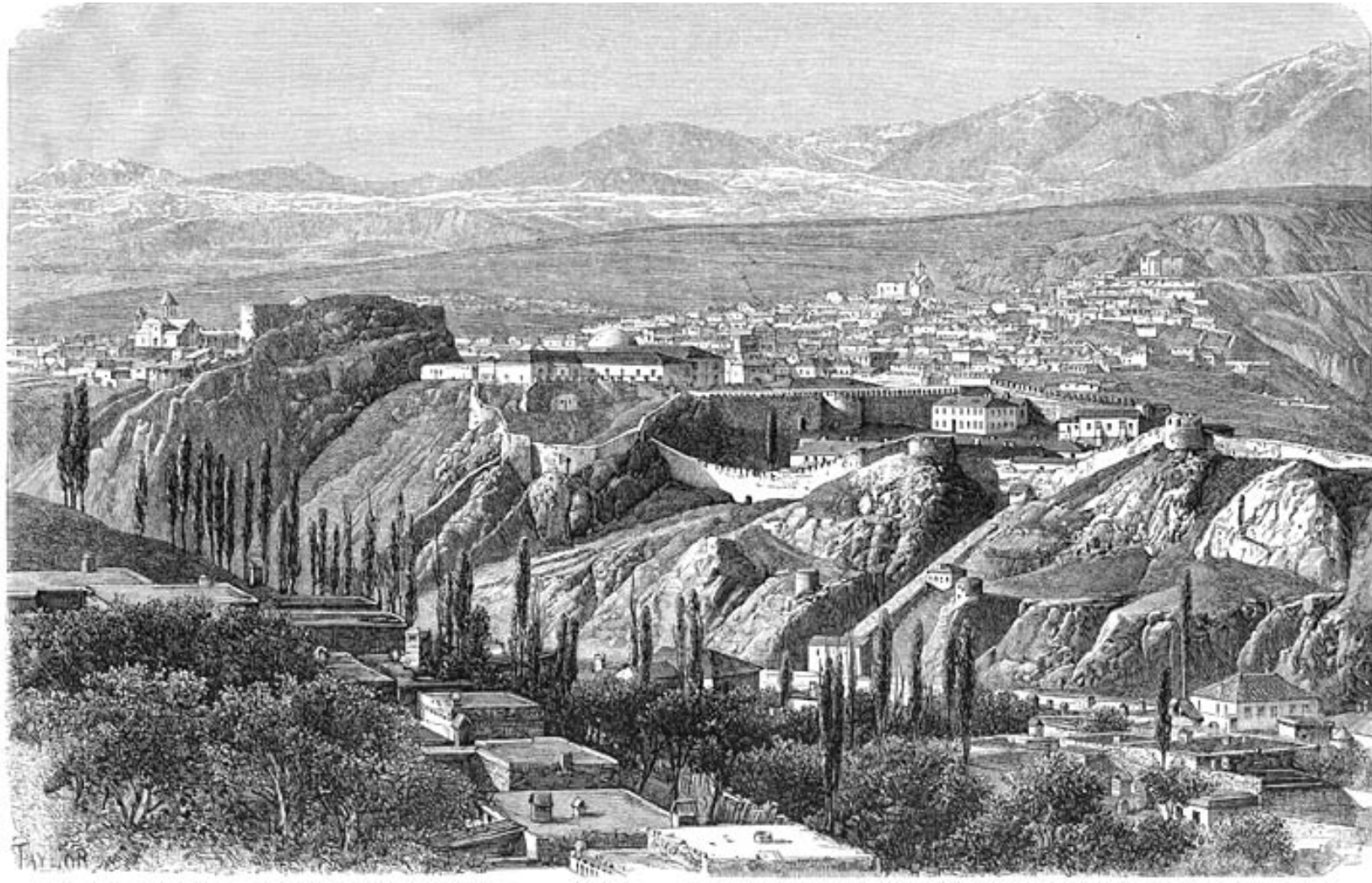
Yunus Zeyrek

Ahıska şehri ve bu şehrin içinde yer aldığı bölge, bugün Gürcistan sınırları içerisinde "Samtshe-Cavahetya" olarak adlandırılmakta ve Türkiye'nin kuzeydoğusuna, Ardahan'a sınır teşkil etmektedir. Posof ilçesinin hemen yakınında yerleşen Türk gözü sınır kapısıyla Ahıska bölgesine giriş yapılmaktadır. Ahıska, Adıgon, Ahılkelek, Aspinza ve Bogdanovka olmak üzere beş büyük ilçeden oluşan bölgede; Ahıska Türkleri ağırlıklı olarak Adıgon, Aspinza ve Ahılkelek'in 220'ye yakın köyünde yaşamaktaydılar.

1944 yılına kadar olan dönemde Ahıska Türklerinin kendileri için "Kafkas Türkleri" ifadesini kullandıklarını

ve "Ahıska Türkleri" tanımının 1980'li yıllarda yaygınlaştığını belirtmek gerekir. Bazı kaynaklarda "Mesket Türkleri" olarak geçen Ahıska Türkleri ifadesi; etnik bir terimden ziyade coğrafi bir tanıma işaret etmekte ve Anadolu'nun kültürel, coğrafi ve demografik devamını oluşturmaktadır².

Gürcü kaynaklarında "Sa-Atabago" olarak anılan bölge, tarihi Atabek Yurdu'na işaret etmekte ve Türklerin bölgedeki geçmişi; Gürcü kaynaklarının da teyit ettiği üzere, İskender ordularının Kafkasya'ya geldiği döneme kadar gitmektedir. Bu kaynaklarda, M.O. 4. yüzyılda "yerli Türkler" olarak adlandırılan Bun-

Türkeri'nin yaşadığı, sonraki dönemlerde ise Hunlar, Hazarlar ve Kıpçakların bölgeye yerleştiği, bölgede Kıpçak ve Bun-Türklerinin İskender ordusuna karşı mücadelelerine dair bilgilere yer verilmektedir³.

Anadolu ile Kafkasya'yı birbirine bağlayan önemli bir stratejik konuma sahip olan Ahıska bölgesi, tarih boyunca Türk kavimlerine ev sahipliği yapmış ve yine bölgedeki diğer Türk devletlerine komşu olmuştur. Bu bölgenin yerli ahalisi hem Sovyetler Birliği öncesi dönemde hem de sonrasında son derece sert muamelelere maruz kalmışlar ve 1944 yılında 14 Kasım'ı 15'ine bağlayan gecede zalim Stalin rejimi tarafından sınır güvenliği bahanesiyle topyekûn sürgün edilmişlerdir. Halbuki Ahıska Türkleri, tabii oldukları devlete karşı toplu bir suç işlememiş, aksine her zaman iyi vatandaş

olmuşlardır. Zaten onlara bir suç isnadında da bulunulmamıştır. Fakat onlar, yaşamakta oldukları coğrafyanın stratejik konumundan dolayı akıl almaz zulümlere ve bilhassa topyekûn vatandan sürgün edilmek gibi tarifi imkânsız bir zulme maruz kalmışlardır. Ahıska Türkleri sadece Türk dünyasının değil, bütün insanlık aleminin en mazlum ve mağdur edilmiş kesimlerindedir.

Stalin'in 1953'te ölümünden sonra, sürgün edilmiş topluluklarda bazıları yurtlarına döndüğü halde Ahıska Türklerinin sürgün hayatı devam etmektedir. Günümüzde başta ABD ve Rusya olmak üzere eski Sovyet coğrafyasında darmadağın bir şekilde varlık mücadelesi vermektedirler.

Beyoğlu, Ö (Ed.). (2019). *1944 Ahıska Sürgünü Son Tanıklar*. İstanbul: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), 16-19.

Kaynakça

- 1 Aydıngün, Ayşegül ve Aydıngün, İsmail. (2014). Ahıska Türkleri: Ulusötesi Bir Topluluk - Ulusötesi Aileler. Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, s. 36.
- 2 Demiray, Erdiñç. (2012). "Anavatanlarından Sekiz Ülkeye Dağılmış Bir Halk; Ahıska Türkleri". *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. C. 7, No.3, (877-885), s. 877.
- 3 M. Brosset, *Histoire de la Georgie-1 Partie*, S. Petersbourg 1849, s. 33-34. (Tafsilat için bkz: Zeyrek, Yunus, Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri, Ankara 2001, s. 9-12.).

SOVYETLER BİRLİĞİ DÖNEMİ VE SÜRGÜN

(1921-1991)

1921 ve 1991 arasındaki Sovyetler Birliği yılları Ahıska Türkleri için baskı, zulüm, sürgün ve perişanlık döneminden ibarettir. Ahıska ve çevresi, yüz yıldan fazla bir zaman ardı arkası gelmeyen savaşlara sahne olmuş, halkın önemli bir kısmı yurdu terk ederek Anadolu'ya göç etmiş ve bölge eski canlılığını kaybetmiştir. Halkın mal varlığı elinden alınarak kolhozlara devredilirken, okur-yazar kesim ya kaçmak zorunda kalmış ya da yeni rejimin kurbanı olmuştur. Özellikle, 1930'lu yıllarda Ahıska'dan yetişen ve komünist rejimin ilk bayraktarlarından

biri olan ünlü edip Ömer Faik Numanzade, bu dönemde kurşuna dizilmiştir (1937). Diğer yandan, yine bu dönemde Ahıska ahalisi kültürel baskılara da maruz kalmış ve Türkçe isimlerinin Gürcü veya Rus isimleriyle değiştirilmesi talimatı verilmiştir.

Bu durum sadece Ahıskalılara özel bir uygulama olmamış ve Kafkasya'daki diğer Türk halklarını da içine almıştır. Örneğin Azerbaycan Türkleri, o dönemde sadece Türk olarak anılırken, etnik isimleri sonrasında Azerbaycanlı olarak kaydedilmiştir¹.

AHISKA BİTMEYEN SÜRGÜN

Sovyetler Birliği içerisinde diğer halklara tanınan etnik statü Ahıska Türklerine verilmemiş ve bu durum onların özerk yönetim sahibi olma ve kültürel birçok haktan mahrum olmasına neden olmuştur. 1930'lu yıllarda, Ahıska Türkleri Azerbaycanlı olarak kategorize edilmiş ve 1939 nüfus sayımında daha önce Türk olarak kaydedilenlerin milliyet adları pasaportlarında Azerbaycanlı olarak deđiřtirilmiřtir².

Birçok insan maile yahut tek başına kaçarak Türkiye'ye sığınmiştır. Bu aileler Kars, Ağrı, Eleşkirt, Bulanık ve Bursa'ya yerleşmişlerdir. Bu döneme ait çok hazin kaçış hikayeleri bulunmaktadır.

ikinci Dünya Savaşı başladığında, o zamana kadar askere alınmayan Ahıska Türklerinin çocukları silâh altına alınarak Alman cephesine gönderilmiştir. Eli kazma kürek tutan halk, meccanen çalıştırılarak Borcom-Ahıska arasında demiryolu hattı yaptırılmıştır. Burada alışanlar, savaş sona erince

çocuklarının cepheden bu yolla, trenle geleceğini hayal etseler de bu hatla gelen ilk trenler; kendilerini vatanlarından alıp Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'a sürgüne götürmüştür.

1922-1953 yılları arasında altı milyona yakın insan Sovyetler Birliği içerisinde "sınır güvenliği" veya İkinci Dünya Savaşı sırasında "Almanlar ile iş birliği tehlikesi" gerekçesiyle sürgüne maruz bırakılmıştır. Kafkasya bölgesinde Karaçaylar, Kalmuklar, Çeçenler, İnguşlar, Kırım Tatarları, Almanlar ve Ahıska Türkleri savaş yıllarında sürgün edilmişlerdir. Ancak, farklı örneklerden de görüleceği üzere, Alman ordularının hiç girmediği bölgelerdeki halklar da sürgün edilmiştir.

Ahıska Türklerinin sürgün gerekçesi diğer topluluklarınkinden farklı olarak Almanlarla iş birliği tehlikesi üzerine değil, Türkiye duydukları bağlılık ve yakınlık üzerine kurulmuştur³.

Ahıska Türklerinin sürgününe ilişkin kararın, savaşın Sovyetler Birliği tarafından kazanılacağıının

öngörüldüğü bir dönemde gerçekleştirilmiş olması da oldukça dikkat çekicidir. SSCB Halk İçişleri Komiseri Lavrenti Beriyanın teklifi ile hazırlanan ve Stalin tarafından imzalanan kararla Ahıska ve çevresindeki 220 köy ve kasabada yaşayan Türk nüfusu buralardan sürülecek ve Sovyetlerin on sekiz bölgesine yerleştirilecekti.

31 Temmuz 1944 tarihinde SSCB Devlet Savunma Komitesinin Ahıska Türklerinin sürgünü için aldığı karar 20 Eylül 1944'te onaylanmış ve bu tarihte bölge Sovyet birlikleri tarafından kontrol altına alınmaya başlanmıştır. 14 Kasım gecesinde başlayan hareketla ivedi şekilde hazırlanmaları emredilen halka, herhangi yazılı veya sözlü açıklama yapılmamış ve ahali kamyonlarla demiryolu boylarına taşınmıştır. Ahıska Türkleri için 15 Kasım'ın ilk saatlerinden itibaren ağır koşullar altında haftalarca sürecek olan sürgün yolculuğu başlamıştır. Ahıska Türklerinin yanı sıra, 25-26 Kasım 1944 tarihlerinde Acara Özerk Cumhuriyeti'nden Lazlar, Hemşinliler ve Kürtler de sürgün edilmiştir⁴. Sürgünün bazı istisnaları dışında Gürcü Müslümanları hedef almadığı görülmektedir.

Bölgenin tarihi halkını teşkil eden insanlar, ata dede yurdunu bırakarak karanlıklar içinde uzun bir ölüm yolculuğuna çıkarılmıştır. Eşya ve hayvan taşımada kullanılan alelade vagonlara doldurulmuşlar, Kafkasya'nın kışında Ural Dağlarına doğru yola çıkarılmışlardır. Sürgün yolculuğuna çıkarılan 100 bin Ahıska Türkünden 20 bini sürgün noktalarına varmadan açlık, hastalık ve soğuktan hayatını kaybetmiştir. Lavrentin Beriya, 28 Kasım 1944 tarihinde sürgünün tamamlandığına dair Stalin'e gizli bir rapor sunmuştur⁵.

Ahıska Türkleri, 15-25 gün arasında süren yolculuk sonrasında Orta Asya ülkelerine, önceden belirlenmiş köylere yerleştirilmişler ve bu sırada pek çok aile parçalanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sona erince cephelelerde savaşan 40 bin Ahıskalının yarısı geri dönmemiş ve döndüklerinde yurtlarına girmelerine müsaade edilmemiştir. Birçoğu Orta Asya ülkelerinde ailesini aramaya başlamıştır.

Sürgün edildikleri bölgelerde "özel yerleşim" olarak adlandırılan iskân rejimine tabi tutulan Ahıskalılar, bu uygulamanın terk edildiği 1956 yılına kadar birçok temel haktan mahrum bırakılmışlardır. Özel yerleşim rejimi kapsamında kendileri için belirlenen köylerden ayrılmaları yasaklanmış, buralarda tarım işçisi olarak çalıştırılmış ve otuz günde bir adreslerinde bulduklarını beyan etmeleri için imza atmaları zorunlu tutulmuştur. Yaklaşık 12 yıl süren bu uygulama neticesinde Ahıska Türkleri farklı bölgelerdeki akrabaları ve aile üyeleriyle bağlantı kuramamışlardır. Özel yerleşim bölgelerinde giyecek, yiyecek, barınma ve sağlık problemlerinin Ahıska Türklerinin varlığına ciddi bir tehdit oluşturduğu bilinmektedir. Öyle ki, sürgün sonrası ilk yıllarda ölüm oranları çok yüksek bir seviyeye ulaşmış ve yeni doğanların sayısı ancak beş yıldan sonra ölenlerin sayısını geçebilmiştir⁶.

1953 yılında Stalin'in ölümü sonrasında 1956 yılında Hruşcov yönetime gelmiş ve Stalin dönemindeki bazı topluluklara yapılan uygulamaları eleştirmiştir. 1956 yılında toplanan Komünist Parti 20. Kongresi'nde Stalin döneminde sürgün edilen Kuzey Kafkasya topluluklarından Balkarlar, Çeçenler, İnguşlar, Kalmuklar ve Karaçayların rehabilitasyonu gündeme gelmiş ve bu halkların anavatanlarına dönmelerine izin verilmiştir. Diğer yandan, Ahıska Türkleri, Kırım Tatarları ve Volga Almanlarından

bahsedilmemiş ve yalnızca "özel yerleşim rejimi" kaldırılmıştır⁷.

Birbirini kaybeden aile fertleri yıllar sonra buluşabilmiş, artık sürgün yerleri yavaş yavaş onların yeni vatanı haline gelmiştir. Ahıska Türkleri bir taraftan da vatana dönmek için müracaatlarına devam etmişlerdir. Ancak, Gürcü otoriteleri istihdam ve yerleşim konusundaki kısıtlılıkları ileri sürerek Ahıska Türklerinin anavatanları Ahıska ve Gürcistan'ın diğer bölgelerine yerleşimlerine izin vermemiştir. Bunun yerine Ahıska Türklerine Azerbaycan'a göç etme hakkı tanınmıştır. Vatana yakın olmak ve koşullar oluştuğunda Ahıska'ya dönmek düşüncesiyle birçok Ahıskalı 1958 yılında Azerbaycan'a yerleşmiştir. Bu tarihten itibaren Gürcistan'a gelen göç kabileleri de olmuş, fakat çok sert muamelelerle karşılaşmışlar ve sınır dışı edilmişlerdir. Sonraki dönemlerde ise, Ahıska Türkleri anavatanına yakın olma gayesiyle Kuzey Osetya, Kabardin-Balkar, Karaçay-Çerkez, Stavropol ve Krasnodar gibi bölgelere yerleşmeye başlamışlardır⁸.

Vatana dönüş mücadelesinde 1960'lı yılların başından itibaren Ahıska Türkleri tarafından örgütlü faaliyetlere girişilmiş, Moskova nezdinde önemli girişimlerde bulunulmuştur. 1968 yılında Yüksek Sovyet Prezidyumu tarafından alınan karar ile Ahıska Türklerinin diğer tüm Sovyet vatandaşları ile aynı haklara sahip olacakları belirtilmiş, ancak anavatanlarına dönüşlerine değinilmeden yaşadıkları ülkelerde durumlarının iyileştirilmesi üzerinde durulmuştur⁹.

1970'li yıllarda Ahıska Türkleri tarafından Sovyet yönetimine karşı farklı protesto yöntemleri gerçekleştirilmiş, hem Moskova hem de Türkiye'nin Moskova Büyükelçiliğine başvurularda bulunmuşlar ve anavatanlarına dönmelerine izin verilmemesi halinde Türkiye'ye göçlerine müsaade edilmesini talep etmişlerdir¹⁰. Sivil örgütlenmelerde öne çıkan Ahıska Türkleri çeşitli yaptırımlara maruz kalmış, Sovyet hükümeti karşıtı olmakla suçlanarak hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Ahıska Türkleri 1962 yılından 1989'a kadar toplamda on kongre düzenlemişlerdir¹¹.

AHISKA BİTMEYEN SÜRGÜN

Gorbaçov dönemiyle birlikte 1985 yılından itibaren Ahıska Türkleri arasında vatana dönme umudu tekrar canlanmıştır. 1989 yılında Fergana'da Ahıska Türkleri ile Özbekler arasında yaşanan gerginlikler büyük bir kıyıma dönüşmüştür. Çatışmanın nedenleri hakkında çeşitli görüşler bulunmakla birlikte, Fergana'da yaşanan gerilimler farklı bölgelere yayılmış ve çatışmalar sonucunda çok sayıda Ahıskalı hayatını kaybetmiş, birçoğu da yaralanmış ve evleri yakılmıştır. Bu olaylar Ahıska Türkleri için ikinci bir sürgün olmuş, yaklaşık 90 bin Ahıska Türkü Özbekistan'ı terk ederek Rusya, Kazakistan, Azerbaycan ve Ukrayna'ya göç etmek zorunda kalmışlardır¹².

Fergana olayları sonrasında, Ahıska Türklerinin taleplerine kayıtsız kalamayan Sovyetler Birliği yönetimi; 23 Eylül 1989'da Moskova'da Ahıskalıların ilk resmi toplantılarına izin vermiştir. Ardından Ahıska Türkleri ve sürgün edilmiş birçok Kafkas halkının 1956 yılında elde ettiği rehabilite edilme hakkını 7 Mart 1991 tarihli kanunla nihayet bu dönemde elde etmiştir. Kanun çerçevesinde Ahıskalıları anavatanına dönüş ve maddi kayıplarının telafisi haklarını kazanmış olsalar da 1991'de SSCB'nin çöküşü ile karar uygulanamamıştır¹³.

SONUÇ

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Ahıska Türklerinin anavatanına dönüşü çok boyutlu bir hal almış ve mesele uluslararası boyuta taşınmıştır. Bir taraftan 1992'den itibaren Türkiye göçte önemli bir hedef ülke haline gelmiş, diğer yandan Fergana olayları akabinde Rusya'nın Krasnodar ve Rostov bölgelerine yerleştikten sonra uzun süre ikamet izni ve pasaport verilmeyen Ahıska Türklerinin bir kısmı ABD'ye göç etmiştir.

1992 yılında TBMM'nin çıkardığı Ahıska Türklerinin Kabulü ve İskanına Dair Kanun'la 150 civarında Ahıska Türkü Türkiye'ye getirilerek Iğdır'a yerleştirilmiş fakat ekonomik nedenlerle zamanla bir kısmı batıya, Bursa ve Antalya'ya göç etmiştir. Bugün Türkiye'de Bursa, İstanbul, Antalya, Denizli, İzmir, Aydın, Çanakkale ve Ankara başta olmak üzere birçok şehirde Ahıska Türkü yaşamaktadır. 2019 yılı itibariyle bugüne kadar 40 bin kişi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmuştur.

1992 yılından itibaren Ahıska Türklerinin anavatan dönüş mücadelesi uluslararası platformlara taşınmıştır. Gürcistan'ın bağımsız bir devlet olmasıyla, anavatanına dönüşte yeni bir dönemece girilmiş ve 1999 yılında Gürcistan, Avrupa Konseyi üyeliğinin şartı olarak Ahıska Türklerinin anavatanlarına geri dönüşünü taahhüt etmiş ve böylece mesele Gürcistan için resmi bir zorunluluk haline gelmiştir. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin 1999 tarihli ve 209 sayılı kararı ile Gürcistan'a Avrupa Konseyi üyeliğinden sonra iki yıl içerisinde geri dönüş ve Ahıskalıların vatandaşlığa geçişlerine yönelik yasal düzenlemelerin yapılması, üç yıl içerisinde geri dönüş ve entegrasyon sürecinin başlatılması, son olarak da tüm sürecin on bir yıl içerisinde tamamlanması yükümlülüğü getirilmiştir¹⁴. Geri dönüş yasasının uygulamada getirdiği zorluklar ve Gürcistan'ın içeride yaşadığı siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle, 2011 yılında tamamlanması öngörülen süreçte beklenen ilerleme kaydedilmemiş; Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüş mücadelesi Sovyetler Birliği döneminde olduğu gibi sonrasında da akamete uğramıştır.

Sonuç olarak, 1944 yılında temelsiz iddialarla anavatanları Ahıska'dan koparılan Ahıska Türkleri, bugün buldukları ülkeleri yeni vatanları olarak benimsemiş ve maruz kaldıkları her türlü haksız muameleye karşı hayatlarını yeniden inşa etmişlerdir.

"1944 Ahıska Sürgünü Son Tanıklar Sözlü Tarih Çalışması", bugün dünyanın on ülkesine dağılmış bulunan Ahıska Türklerinin tarihlerini unutmamaları adına, Türkiye Cumhurbaşkanlığı ve Yurtdışı Türkler Başkanlığı desteğiyle sürgüne tanıklık etmiş atalarından torunlarına bir miras olarak hazırlanmıştır.

Beyoğlu, Ö (Ed.). (2019). *1944 Ahıska Sürgünü Son Tanıklar*. İstanbul: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), 40-47.

Kaynakça

- 1 Anatoly Khazanov (1992). "Meskhetian Turks in Search of Self-Identity". *Central Asian Survey*. C. 11, No. 4, s. 3.
- 2 Keskin, Serhat ve Gürsoy, Hazar Ege (2017). "Sovyet ve Sovyet Sonrası Dönemde Ahıska Türklerinin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri ve Ayrımcılıklar". *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, 18, 13-47.-
- 3 Keskin, Serhat ve Anaç, Özge. "Ahıska Türklerinin 1944 Sürgününden Günümüze Gürcistan'a Geri Dönüş Mücadelesi ve 2007 Yılına Kadar Dönenlerin Durumu", içinde: Ayşegül Aydıngün, Ali Asker ve Aslan Yavuz Şir (ed.), *Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar-Azınlık Hakları, Kimlik ve Siyaset* (s: 275-294). Ankara: Terazi Yayıncılık, s. 276-277.
- 4 Trier, Tom vd. (2011). *Meskhetians: Homeward Bound...*, Georgia: European Center for Minority Issues, Cezanne, s. 14.
- 5 Zeyrek, Yunus, *Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri*, Ankara 2001, s. 49.
- 6 Tolz, V. (1991). "New Information about the Deportation of Ethnic Groups under Stalin", *Report on the USSR*, 3(11), s: 16-20.-
- 7 Kreindler, Isabella. (1986). "The Soviet Deported Nationalities: A Summary and Update". *Soviet Studies*, 38(3), 387-405. s. 395-396.
- 8 Khazanov, Anatoly. (1992). "Meskhetian Turks in Search of Self-Identity". *Central Asian Survey*, C. 11, No. 4, s. 5.
- 9 Buntürk, Seyfeddin. (2007). *Rus Mücadelesinde Ahıska Türkleri*, Berikan Yayınları, s. 235.
- 10 Aydıngün, A. ve Aydıngün, İ. (2014). *Ahıska Türkleri: Ulusötesi Bir Topluluk - Ulusötesi Aileler*. s. 38-39.
- 11 Osipov, Aleksander ve Swerdlow, Stewen. (2007). *Social Dynamics and Leadership in Meskhetian Turk Communities*, içinde: Tom Trier ve Andrei Khanzin, *The Meskhetian Turks at a Crossroads - Integration, Repatriation or Resettlement?*, Berlin: LIT Verlag, s. 568.
- 12 Aydıngün, A. ve Aydıngün, İ. (2014), s. 63-64.
- 13 Yunusov, Arif. (2000). *Meskhetian Turks: Twice Deported People*. Baku: Institute of Peace and Democracy. s. 35-37.
- 14 Keskin, S., Tulun, M. O. and Yılmaz, A. (2016). *2007 Geri Dönüş Yasası ve Ahıska Türklerinin Gürcistan'a Geri Dönüş Sürecindeki Son Durum*. içinde: Aydıngün, A., Asker A. ve Şir, A. Y. (Eds.), *Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar - Azınlık Hakları, Kimlik ve Siyaset*, (pp. 295 -318). Ankara: Terazi Yayıncılık. s. 295-297. Ayrıca bakınız: Serhat Keskin, "The Repatriation Process of Meskhetian/Ahıska Turks To Their Homeland in Georgia: Challenges And Prospects" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 101.

1944 AHISKA TÜRKLERİ SÜRGÜNÜ

"BİTMEYEN SÜRGÜN"

Ömer Beyoğlu

Türk tarihinin yürek yakan, hazin ve acı safhalarından biri de Ahıska Türklerinin 1944'te vatanlarından kopartılıp iklimi, rengi, dokusu farklı coğrafyalara sürgüne gönderilmeleridir.

“

**“Ahıska bir gül idi gitti
Bir ehl-i dil idi gitti
Söyleyin Sultan Mahmud'a
İstanbul'un kilidi gitti”**

”

Ahıska'nın Türk toprağı olmaktan çıktığı tarihlerde yazılan bu dörtlük, 1944'te olup bitenlerin sebebini de bize söyler aslında. Ahıska'nın işgali, tıpkı Budin'in elden çıkışı gibi acı ve hüznü yüküdür. Biri Doğu'da diğeri Batı'da olan bu iki şehir, eskilerin nazarında İstanbul'un, dolayısıyla Anadolu'nun muhafazası için elzemdir. Konum ve önemleri itibarıyla "gül"e benzetilen bu şehirler, aynı zamanda Türk kültürünün de iki yakasıdır. Budin'in elden çıkışı sırasında da benzer ifadelerle ağıtlar yakılmıştır:

“

**“Ötme bülbül ötme yaz bahar oldu
Bülbülün figanı bağırımı deldi
Gül alıp satmanın zamanı geldi
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin'i”**

”

Budin'in işgali, Doğu Avrupa'daki Türk nüfus ve topraklarının büyük bir kısmının kaybını da beraberinde getirmiştir. Bu kayıp sonrasında büyük katliamlar ve göçler yaşanmıştır. Bu yönüyle de Ahıska'nın hikayesiyle benzeşir. Ahıska 1828'de işgal edilmiş, 1829 yılında ise resmen Türk toprağı olmaktan çıkmıştır. Ana vatandan kopuştan sonra sahipsiz kalan Ahıska Türkleri, 1944'te mahut sürgüne maruz kalırlar. Kayıplar, ölümler, göçler ve acılarla dolu yıllar esas bu tarihten sonra başlamıştır. II. Dünya Harbi sırasında Ahıska Türklerinin 15- 55 yaş arası hemen hemen bütün erkekleri askere alınmış; kalanları da sürgün edilecekleri tren yolunun inşasında çalıştırılmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın sona yaklaştığı, Rusların savaşı kazanmalarının az çok belli olduğu 1944 yılında gerçekleşen sürgün gecesinde kısa bir süre hayatta kalmalarını sağlayacak yiyecek- içecek ile az miktarda eşya almalarına müsaade edilen Ahıska Türkleri, penceresi olmayan yük trenlerine bindirilip sürgüne yollanmışlardır. Sürgüne tabi tutulanların arasında bir tane bile yetişkin erkek yoktur. Sürgüne gönderilenler yalnızca kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır. Gürcistan'ın Ahıska şehrine bağlı 220 köyden toplanan Türkler; Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan gibi o zamanki Sovyetler Birliğine bağlı ülkelerin muhtelif şehirlerine 1 aylık çetin bir tren yolculuğı sonrasında dağıtıldılar.

Bu dağıtış sırasında bir sıra gözetilmeksizin, beşerli aileler halinde devletin tayin ettiği yerlerde, yerli halkın evlerine yerleştirildiler. Sonra; komendant rejiminin (sıkıyönetim) gereğı olarak, kimse kendi yerleştirildiğı köyden dışarı çıkamaz halde yaşamaya mecbur edildiler. Bu durum Stalin'in ölümüne kadar devam etti. Yani 1944'te A köyüne zorla yerleştirilen birinin yakını civardaki B köyüne düşmüşse, o kişi ondan senelerce haber alamadan

yaşamak zorunda kalmıştır. Dönem, Stalin idaresindeki Sovyetler Birliği'nin dine dair her şeyin, ima yüklü bir sözün dahi, ölümle cezalandırılabilirdiği yıllardır. Ahıskalıların anlattığına göre; Bakü'yü Ermeni işgalinden kurtaran Kafkas İslam Ordusu'na Ahıska Türkleri de katılmış, Nuri Paşa komutasında, Ermenilere karşı Türkiye adına savaşmışlardır. Bu durum, bölgedeki etkin siyasi yapılarca not edilmiş, günü geldiğinde Türkiye'nin etki sahasındaki bu kişilerden intikam alınmıştır.

Sürgünün resmi gerekçesi, "II. Dünya Harbi'nde Türkiye cephesinden gelebilecek tehlikelere karşı Ahıska Türklerini koruma altına almak ve cephe hattından uzaklaştırmak"tır. Tabii bu "korumadan" yalnızca Türkler "istifade" etmiş, Müslüman da olsa Gürcüler veya diğer unsurlara herhangi bir işlem yapılmamıştır. Ahıska Türklerine göre sürgünün asıl sebebi, Kafkas İslam Ordusu örneğinin yeniden yaşanmasının önüne geçmek; din ve dillerini, yani kimliklerini asimile edemedikleri Ahıskalıları cezalandırmak ve onları Türkiye'nin etki sahasından uzaklaştırmaktır. 1956'da sürgün resmen kaldırılrsa dahi Ahıska Türklerinin vatanlarına dönüşüne izin verilmemiştir. Sovyetler dağıldığında da vatanı asilerine dönemeyen Ahıska Türkleri, sonraları Avrupa Birliği gibi kurumların kararlarına rağmen Gürcistan'ın Ahıska bölgesine yerleşemediler.

1989 Fergana olayları sonrasında yeniden sürgüne tabii tutulan Ahıska Türklerinin büyük bir kısmı, vatana en yakın nokta olarak gördükleri Azerbaycan'a yerleştiler. Vatan hasretleri bugün de hala devam etmektedir. Onların hikayesi "bitmeyen sürgün" olarak nitelendirilebilir.

2019 yılı itibarıyla 75. Yılıni dolduran bu bitmeyen sürgünle yaşananları bütün gerçekliğiyle gözler önüne sermek, sürgünün hikayesini gelecek kuşaklara aktarmak, bu tarz acıların tekrar yaşanmasını önlemek maksadıyla Türkiye Cumhurbaşkanlığı ve Yurtdışı Türkler Başkanlığı desteğiyle "1944 Ahıska Sürgünü Son Tanıklar Sözlü Tarih Çalışması" hazırlanarak, görev alan ekibin titiz çalışması ile ilk aşamada, Ahıska sürgününü bütün safhalarıyla ortaya koymak için bir seneyi aşkın bir süre ön çalışma yapıldı.

Bu aşamada, sürgünün gerçekleştiği coğrafya analize tabi tutuldu. Ahıskalıların hangi ülkelere sürüldüğü tespit edildi. Güzergahlar, şehirler, köyler ve buralarda kimlerle görüşüleceği belirlendi. Akabinde yaklaşık üç ayı bulan bir saha çalışması yapıldı. Birbirine çok uzak ülkelere, bölgelere, şehirlere gidildi. "Sözlü Tarih Çalışması" Azerbaycan, Gürcistan, Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan'daki sürgün tanıklarıyla yüz yüze görüşülerek hazırlandı.

Sürgünü bizzat yaşayan 75 soydaşımızla mülakatlar yapıldı. Bu mülakatlar esnasında yaklaşık 300 saatlik görüntü kaydı ve 500 sayfayı aşkın döküman elde edildi. "Sözlü Tarih Çalışması", sürgünün tanıklarıyla kendi mukim oldukları yerlerde yüz yüze yapılmış söyleşilerin toplamıdır. Bu söyleşilerde tanıklara yaklaşık 30 soru yöneltilmiş, onlardan sürgün öncesinden başlayarak Ahıska'daki sürgün öncesi gündelik hayattan bugüne kadarki sürecin anlatılması istenmiştir. Bir dönemin, bir büyük hadisenin belki de son kez irtibat kurulabilen şahitleriyle sürgünün bütün veçheleri konuşulmuş; yüzlerce saati bulan bu kayıtlar "tarihe düşülen notlar" bilinciyle, titizlikle kâğıda aktarılmıştır.

Ahıska Türkleri kapalı bir toplum örgütlenmesine sahip olduklarından, kimlik ve dillerini korumuşlar; 75 yıllık yoğun baskılardan etkilenmemişlerdir. Kendilerini asimile olmaya, "dönüşüme - bozulmaya" kapatmışlardır. Bu noktada ilk dikkat ettikleri husus, yabancıyla evliliğin yapılmamasıdır.

Ahıskalılar evliliklerini kendi içlerinden yapmakta, buldukları topluma ekonomik açıdan entegre olsalar dahi sosyolojik açıdan karışmamaktadırlar. Onlara göre evlilik, "yerleşmek" demektir; hem yerleşmek hem de kaynaşmak... Titizlik gösterdikleri bu durum, konuşulan dilin de Türkiye Türkçesine yakınlığını muhafaza etmiştir. Mülakatlarda çok sık geçen "vatan" mefhumuyla kastettikleri, umumiyetle Ahıska ve Türkiye'dir. Onlar kendilerini Türkiye'nin "suyun öte tarafında kalmış" ve bunun bedelini ödemiş insanlar olarak görürler. Bitmeyen sürgünün şahitlerinden bir dedenin söyledikleri tam da bu durumu anlatmaktadır:

“Bu yaşıma kadar 7 ev yapmak zorunda kaldım. Yaptığım evlerin hiçbirine yerleşemedim, hiçbirini ‘Kalıcı yerim burasıdır.’ diye benimseyemedim. Ahir ömrümdeki son arzum; 8. ve son evimi Türkiye’de inşa etmek, edemesem bile, öldüğümde Türkiye’ye gömülmek.”

“Ahıskalılar” ifadesi, bölgesel aidiyeti de işaret etmektedir. “Ahıskalı Türkler mi?”, “Ahıska Türkleri mi?” tarzı adlandırmalar da tartışma konusudur. Ahıskalı; tıpkı Konyalı, Yozgatlı gibi bir şehir aidiyetine karşılık gelmektedir. Ancak mesele uluslararası bir boyutu da haiz olduğu için yanına ‘Türkler’ ifadesinin eklenmesi gerekir. Ahıskalılar ortalama bir Anadolu Türk’ü gibidir. İtikadi açıdan da aralarında hiçbir ayrılık noktası bulunmamaktadır. Bir Konyalı nasılsa, bir Ahıskalı da aynıdır. 75 yıllık fiziki müdahaleye, kültürel baskıya rağmen bu durum hiç değişmemiştir. Ahıska Türkleri, kimliklerini yok etme politikalarına karşı yüksek bir bilince ve rasyonel bir tavra sahiptirler. Ahıskalıların 1928 yılı itibariyle maruz kaldıkları kimlik politikalarına direnmelerini sağlayan esas itibariyle onlardaki kuvvetli Türk-Sünnî damardır. Yaşadıkları korkunç hadiselerle rağmen, meseleyi Türkî bir inançla külte, mite dönüştürmemişlerdir. Tavırları mağrur, başı dik ve onurludur. Din, dil ve kültürlerine sahip çıkmışlardır. Tanıkların anlattığı şu hikâyeye, bu sahip çıkışın hangi zor şartlarda vuku bulduğunu gösterir:

Sürgün sabahında, sadece birkaç günlük ihtiyaçlarının alınmasına müsaade edilen bir teyzemiz, evden çıkarken Kur’an-ı Kerim nüshasını gizlice koynuna saklamış ve O’nu askerlerin dikkatinden kaçırmıştır. Onlar için Kur’an, her türlü temel ihtiyacın fevkindedir. Kur’an’ı sürgün sırasında ve sonrasında da senelerce rejimden saklamayı başarmış, o tek nüsha ile kendi köklerine bağlılıklarını muhafaza edebilmişlerdir. Çoluk çocuk o Kur’an ile tedris etmiş, o Kur’an ile birbirlerine bağlı kalabilmiş, adeta O’nunla hayata tutunmuşlardır.

Dileriz Ahıska Türklerinin bu bitmeyen sürgünü sona erer ve onlar vatan-ı aslilerine geri dönebilirler.

Beyoğlu, Ö (Ed.). (2019). *1944 Ahıska Sürgünü Son Tanıklar*. İstanbul: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), 10-15.

“

“Vatana bir kere gittim. Mezarlıklarda dolaşım. Nenelerimin, dedelerimin yollarını gördüm. Vaktiyle ayaklarıma diken batan yerleri yalınayak yürüdüm. Ağladım, ağladım...”

“Gürcü bir müdür vardı. Bir gün dedi ki ‘Siz buradan gideceksiniz!’. Yani onlar sürüleceğimizi biliyordu. Biliyor ve bizden saklıyorlardı. Hiç derler mi? Bizim Türkiye’ye kaçmamızdan ya da Türkiye’nin bize yardımından korkuyorlardı.”

“Sonra vagona kim dünyasını değişse, rahmete gitse onları gelip zorla alıyordular elimizden. Hele karların içine, berfin (kar) içine gömülen ölümler vardı.”

“Anneme, babama dediler ki ‘Eğer kendinize Türk dersiniz, sizi dilinizden asarız!’. Bizi hep Azerbaycanlı olarak kaydettiler. Ah, nasıl bir karmaşa doğdu... Ninemiz Türk, annem-babam Azeri, ben Türk...”

Öyle bit vardı, öyle bit vardı ki... Yıkanmamıza izin verilmediği için karınca büyüklüğünde bitlere maruz kaldık. Soğuk bir yandan, kaşıntıdan sebep her yerimizde çıkan yaralar diğer yandan...

”

SÜRGÜN TANIKLARI

MEHDİ ALİSULTANOĞLU – AZERBAYCAN

ADİGEN, 1932

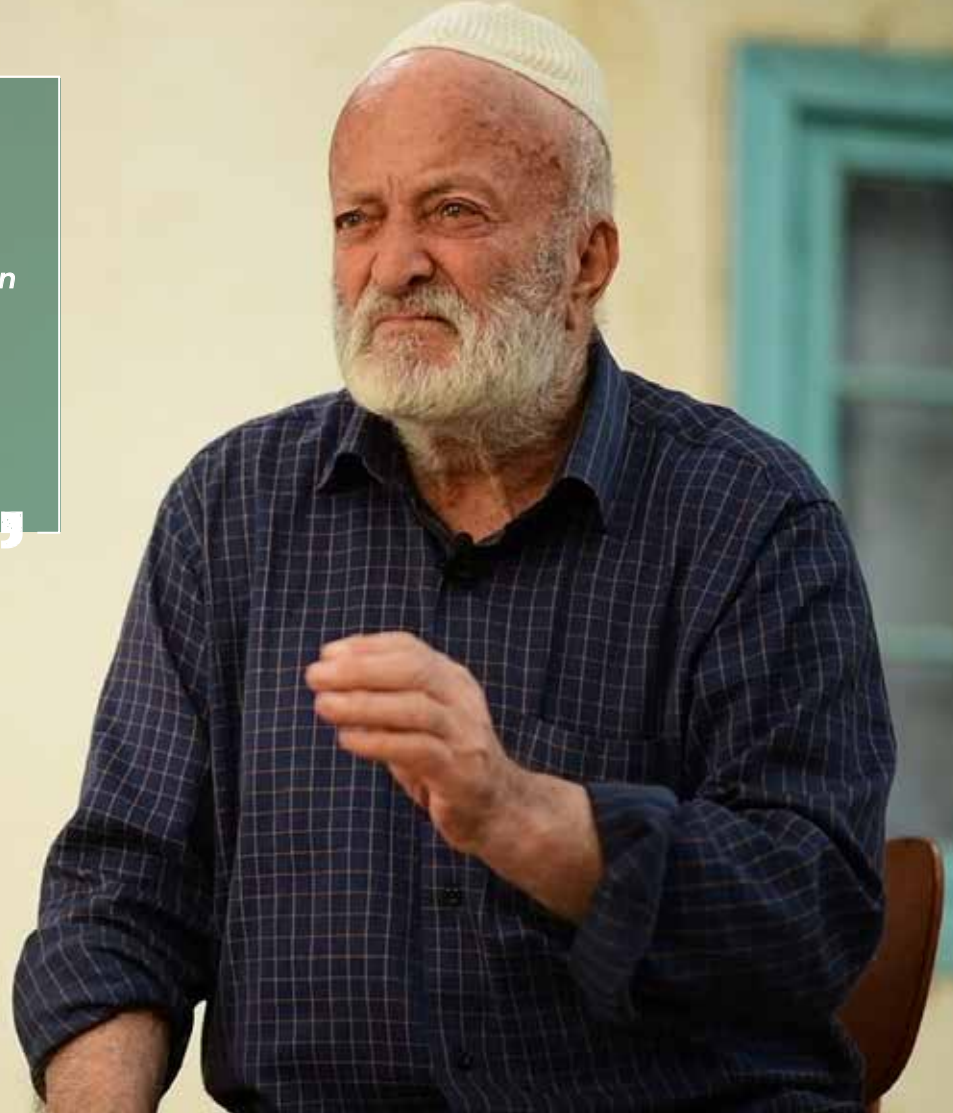
12 Yaşındaydı

“

*Yaptık yolu, tren geldi. Getirdi bizi
doldurdu, dedi: "Get şimdi!"*

*"Ağlaşıyordu sahipleri, ne yapacak,
sahipleri ağlaşıyordu oğlum, ölülerin
sahibi... Babası, annesi, dedesi,
amcası, bacası ağlaşıyorlardı.
O ölmüş, kaldırıp suya atıyordu
Ural Dağı'nda... Bir ay, bir ay o
mal vagonlarında gittik, bir aya
Semarkand'a..."*

”

Ahıska'nın Adıgon ilçesinin Dersel Köyü'nde dünyaya gelmişim 1922 yılında. İsmim Mehdi Alisultanoğlu.

Ahıska'da okula gittiniz mi?

Yok, bizim yerde yedinci sınıfı bitirmiştim, onda gittik neyin ne, ekmek yok, açız yavrum! Aç susuz, neyin okulu falan filanı?

Sürgünden önce Ahıska'da nasıl yaşıyordunuz?

Ooo, sürgünden önce bizim 40 can ineğimiz var idi, yirmisi sağlıklıydı, yirmisi tosun mosun düğüm müğüm... Asker geldi köye, biri geliyordu sabah sabah, topluyordu çel çocuğu, ismin nedir, soy ismin nedir, kaç yaşındasın, yazıyor. Biri öyle de geliyordu, bir yaşına geliyordu. Bir yere bırakmadı bir ay, anlıyor musun bir ay, bir ay, bir ay. Bir aydan sonra da varını zaten askere götürdü, yok etti. Köyde böyle genç menç bir şeyler kaldılar, onları da sürdürmeye... Ne var ki araba gelmedi, çıkmadı araba. Deee 20 km uzakta kaldı, bizim köye araba çıkamadı. Sudabekir arabaları geldi... Ahaaa, götürdüler, yaya gittik, boş boşuna böyle, boş gittik. Doldurdular arabaya, Ahıska şehrine getirdiler, orada vagonlara doldurdular.

Vagonlara, bir ay vagona geldik çıktık Özbekistan'a, Semerkant'a. Bir ayda ölen oldu, kalan kaldı. Ural Dağı'nda bir köprüde kar yağdı, tren gitmedi. Öyle körpünün üstündeyken kaldı, sabah sabah geldik askerler 100 tane ölüyü suya attılar vagonlardan. Suya atıyorlardı ölüleri, böyle oğlum, yine ne deyim...

O geceyi anlatır mısınız?

Ölüleri kaldırıp suya attılar, bi tane vagonan geliyor asker, arıyordu, ölü buluyordu, kaldırıp suya atıyordu. Ne yapacayık?.. Hiçbir şey! Aç susuz duruyorduk. Kar yağdı tren getmedi de, arıyorlardı, arıyorlardı geliyordu. Vagonlarda gece geliyordu, arıyorlardı, gizliyorduk, amma buluyordu, kaldırıp suya atıyordu be! Korkuyoruk, diyemiyoruk. Ya!..

Yok yok, bizim o bizim vagonumuzda ölen olmadı, diğer vagonlarda ben ne bilim kimin idi oğlum, bizim

vagona ölen olmadı. Bizim millet, Türk milleti idi hepisi. Komşular yok idi, bizim millet, bizim millet idi o.

Trende bir ay yol gittiniz...

Bir ay gittik götürdüler, bir ay ne... Zorluk oğlum, her şey gördük, trende mal vagonu, içinde ne göreceksin? Gidiyor istasyonlarda duruyordu. Polis var asker var, bırakmıyordu içeriye. Böyle zulüm ile gittik, çıktık Özbekistan'a. Gittik bir kilo dene (buğday) yok. Bir köye götürdüler bizi. Bir köye 10 aile. 10 ailenin biri de yoktu, bir kilo den (buğday) yoktu; amma bizim orada 40 can ineğimiz kaldı, 15 ton denimiz (buğday) kaldı...

Zulüm şimdi nasıl zulüm o ki zorluk. Zorluk da, zulüma zorluk diyoruz biz, ekmek çörek yok, su yok, evet, harbiden zorluk gördük oğlum, harbiden... Başka ne desen, her şey...

Ölüleri trenden atıyorlardı...

Ağlaşıyordu sahipleri, ne yapacak, sahipleri ağlaşıyordu oğlum, ölülerin sahibi... Babası, annesi, dedesi, amcası, bacısı ağlaşıyorlardı. O ölmüş, kaldırıp suya atıyordu Ural Dağı'nda... Bir ay, bir ay o mal vagonlarında gittik, bir aya Semarkand'a...

Sizlerden askere giden oldu mu?

50 evdi bizim köy, savaşa bir günde 72 kişiyi götürdüler, bir günde! Adlarını da sayarım, adlarını da söylerim. Köyde kaldı ihtiyar, çocuk mocuklar...

Erkekler askere gittiler, kalanlar ne yaptı, nasıl geçindiler?

Kolhoz müdürü diyorlar, müdür oluyor da kolhozların büyükleri, gittiler de bron (kayıt) yaptılar. Bunlara anlatacam bron, bron bron, askere komadı, 55 çocuğa bron (işçi kaydetti) aldı, tarla koşuyoruk, tarla biçiyoruz, inek bakıyoruz, ne bilim böyle işler... Çocuklar ki bizim insanlar aç kalmasın... Yaa...

Sizin aileden savaşta ölenler oldu mu?

Benim kardeşim, amcamın oğlu, üç tane amcamın oğlu öldü kavgada. Çok, diyorum ya 70 insan gitti,

ondan 33'ü geri geldi, evlerine geri geldiler. Yok ya ne Ahıska (gülüyor...), Özbekistan'a geldiler askerler, Özbekistan'a.

Askerler ailesinin, akrabalarının Özbekistan'a gittiklerini nereden biliyorlardı? Yok, Ahıska'ya bırakmıyorlardı o vakit, oradayken diyorlardı ki,

- "Git, filan yerde olsun ailen."

Evet, evet, evet...

Askerler gelip ailesini bulduklarında...

Nasıl ağlıyor, ağlaşıyor, sarılıyor, ağlaşıyorlardı... Nasıl, nasıl olur, nasıl anlatayım, ne yapayım?

Tren yolunu anlatır mısınız? Tren yolunu kimler yaptı?

Ben, benim gibi çocuklar, çocuklar, bütün o çocuklar, köyde çocuk koymadılar, adam yok, adamlar askerde, böyle 10 yaşından yukarılarını, 15 yaşında 16 yaşına kadar götürüp çalışdırıyorlardı. Traktör yok, dozer yok, bir şey yok, el ile. Hepisi el ile. Yaaa...

Yaptık yolu, tren geldi. Getirdi bizi doldurdu, dedi: "Get şimdi!"

Hainlik meselesi oğlum... Hükümet ki haine karşı uyanık olur. Hain hain... Duy bak! Benim babam İstanbul'da, deniz işinde... Direkler gözüküyor yüksek. Onların dibinde üç yıl savaş yapmıştı, üç yıl... Oradan gitmişdi Antalya'ya. Antalya'da da iki yıl savaş yapmıştı, sonra Antalya'yı alamadık diyor da... Bir akıllı padişah dedi ki askerlerimiz yoruldu, kızlar da asker dursun. Kızları da asker getirdi, bir geceye Antalya'yı aldı, onlar bizi getirdiler. O bizim yere geldik diyor, getirdiler. Onda köylerde, şimdi askerinin içinde Ermeni binbaşılıarı var meğer, Ermeni... Duyuyorsun? Anlıyor musun, Ermeni...

Akşamdan gündüz ki o bizim çocukları askere alıyorlar, akşamnan gece bu Ermeni binbaşılıar geziyor, çocuklara diyorlardı ki;

- "Kaçın ölmeyin, kaçın ölmeyin, neyinize lazım ölmeyin."

Sabah geliyorlar ki çocuklar yok askerde, nerede tutuyordular, getiriyorlar dövüyorlar. Baba, anne yakın gidemiyor, öyle öyle Türkiye'den nefret ettirdiler bizim yerleri, nefret böyle. Türkiye yaman... Ermeni, Ermeni, Ermeni... O Türk'ün içinde asker Ermeniler, bak öyle yaptırıyorlardı diye. Öyle öyle nefret ettiler Türkiye'ye ki, Türkiye lazım değil bize. Türkiye bize lazım değil...

O bizim yerin cemaati, çocukları askere alıyorlar kaçırıyorlar, sabaha kadar. Sabah da toplayıp getirip dövüyorlar, babası annesi yakın gidemiyor çocuğunu kurtarmaya, öyle öyle arayı vurdu... Yani çocukları askere ki alıyordu, askere götürüyor da bizim yerde. Türk askerinin içinde Ermeni binbaşılıarı varken, o Ermeni binbaşılıarı akşamnan çocukları kaçırıyor. Kaçın ölmeyin, kaçın ölmeyin!.. Sabahdan da Türk geliyor, asker binbaşı bakıyor çocuklar kaçmış, tutup getiriyorlar, başlıyorlar dövmeye, getiriyor ayağının altında dövüyor, ağlıyor... Evet orada da Ermeni'nin parmağı olur da, orada da onun parmağı var, ya oğlum. O vakitden, o vakitden, hele gün bugünden...

Trene binerken yanınıza bir şeyler alabildiniz mi?

Hiçbir şey oğlum, hiçbir şey! Ne götüreceğiz, araba çıkmadı boş (gülüyor...). Hiç! 5-6 tane bir şeyler aldık, geldik çıktık Özbekistan'a ki orada açlık, susuzluk... Hiçbir şey, yorğan morğan bir şey işte, üst baş, evde her şey kaldı. Döşeğimiz de kaldı, yağımız da kaldı, peynirimiz de kaldı, ineğimiz de kaldı, devletimiz de kaldı, paramız da kaldı, altınımız da kaldı. Ne bilim onu asker bilir, kimi buldular mı, götürdüler mi, taladılar mı (ortadan kaldırmak, çalmak), ne bilim onu? Gidemesek, görmesek... Aldırmıyor ya, gidemiyorsuz, gullelerim, alma, çok korktuk, ola adam yok, körpe çocuklar, elbette korkar ola, adam yok ola, hepsi askerde.

10 yaşından, 15 yaşından aşağı çocuklar, bir de beni. Kimi ihtiyarlar... Ben ihtiyar kişi ne iş görebilirim ne de yapabilirim. Ancak ekmek yiyerim...

Ahiskalı ressam Canpolat Qaharmanov'un sürgün çizimlerinden

Adamlar olsa böyle olur muydu?

Ne bileyim... Askere karşı duramazdı oğul, geldi asker, bizim köy 60 aileydi, 200 tane asker getirdiler bizim köye, etrafını aldılar, her eve, her eve üç tane asker, biri sabah geliyor.

"Kaç cansın?". "Beş can". "Çağır buraya". Sıraya düzüyor:

- "İsmin ne?"

Yazıyor,

- "Soy ismin ne?"

Öylede de başkası geliyor, günorta da. Günorta, diyoruz biz?

- "İsmin nedir?"

Deftere bakıyor falan,

- "Kaç yaşındasın?"

Sonra akşama diğeri geliyor, bir ay böyle yazdı. Bakdılar, bir aydan sonra da az bir şey, az bir şey ferli insanları götürdü yığdı öyle, kıpırdarsan gülleyerim (vururum)! Çık köyden çocuklara, karılara, arvalara, çık köyden haydi! Götürdüler dee bizim köye, de ki 20 km araba gelmedi, yaya gittik 20 km, orada Sudobekr (Muhtemelen Amerikan yapımı Studebaker araçları kastediyor) arabalarına topladılar, götürdüler Ahıska denen şehre. Orada o mal vagonlarına topladı, yallah! Gidin haydi!

Hiç şüphelenmediniz mi?

Sürgün oluruz, diye hic şüphelenmedik. Bize yalan söylediler ki,

- "Biz Türkiye'yle savaşacağız, biz ona geldik buraya."

Yani Türkiye'yle savaşacaktı, o yüzden gelmişler buraya.

O askerleri evinizde misafir ettiniz mi?

Misafir ettik, yedi içti, gitti, ne yapacak? Hiçbir şey... Böyle, oğul... Bizim köyden 20 aile, bizim aileye "Acereoğlu" diyorlar. Acere, bizim soy isim, Acereoğlu. Biz sürgün olmayacaktık. Yani, bizim köyden 5- 6 tanesini ayırıp çıkarıp götürcekdiler, sonra ne hadise olduysa bizi de kattılar haydi.

Sizi neden ayırıyorlar?

Yani bunlar şeydir, soy isim Gürcücedir ya, o yüzden.

Gürcüleri neden sürmediler de sizi sürdüler?

(Gülüyor...) Gürcü... Stalin Gürcü'ydü, onu sürer mi hiç... (gülüyor...)

Sizi neden sürgün ettiler?

Bize "Türk" dediler, bizi;

- "Türk Türk, bunlar Türk idi." diye sürgün etdiler. Yok, yoktu yaşam hakkı... Yokuymuş da, neye diyecem ben? Hakkı olurdu yaşardı. Hee yok idi, yok idi de yok idi, yaşatmadı da koymadı, bir tane insan koymadı, köyde bir çocuk bile koymadı hepsi.

Vermedi, imkân da vermedi. Türk'ün askerini askere aldılar balam, geride kalan 15 yaşından aşağısını da sürdüler, 15 yaşından yukarı hepsi savaşa gitti. 15 yaşdan 60 yaşa kadar savaşa götürdüler. Türk milletini askere aldılar oğlum. Biz 50 aileydik, 50 aileden 70 adamı bir günde, bir günde götürdüler 70 adamı, kaldı çocuklar, ihtiyar adamlar, kadınlar... Evet, onları da yığdılar sürdüler.

Ne yediniz ne içtiniz?

Hiçbir şey, hiçbir şey. Bizden aç, bizi götürdüler bir 10 aile, bir köye 10 aile, bir tane ne ineği var, ne bir kilo deni bile yok. O Özbey'i neçe öldürmüştü... Ot otladık ot, inek gibi. İnek, inek otluyor ya öyle. Allah da gün verdi ölmedik. Günde 10 tane, 15 tane ölüyordular acından... Açlıktan oluyordu, her gün 10- 15 adam açlıktan oluyordu. Ekmek yok, soğuk. Özbekistan'da çok kotu soğuşudu, böyle oğlum...

Orada evlere mi yerleştiniz?

(Gülüyor...) Gittik onlarda soba yok, ocak yok, evin ortasında ateş yakıyordular, tutiyerdi, tutuyerdi, yatıyordular yere, sonradan kalkıyordular, sonra böyle sandalye yorgan koyuyordular, ayakları oturuyordular, sabaha kadar oturuyordular. Özbekler, böyle.

Komendant rejimini anlatır mısınız?

Yok yok yok, izin vermiyordular. Her 15- 20 aile bir tane senin gibi erkek koyuyordu, her gün teftiş ediyordular ki nerededir. Gitmişse hemen bulup getiriyordular.

O yakalananları ne yapıyordular?

Hiçbir şey... Diyor ki "otur evde." Ona bir şey demiyordular amma getiriyordular.

- "Evden gitme bir yere, köyden bir yere gitme."

Onca zorluğa rağmen hayatta kalabildiniz...

Allah ki öldürmez, ölmeyiz. Diyoruz ya ot otladık inek gibi, sonradan da getirip den (ekin-tohum) verdi hükümet, tahıl verdi, onu deyirmanda çektik, ekmek oldu yedik, yavaş yavaş geçindik adam olup gittik, varlanıp gittik...

Sonra oradan çıkıp geldiniz...

(Gülüyor...) Ey oğlum oralar çok hesaplı... Ordan buraya biz böyle geldik de, o ustabaşılar diyorlar, bir brigadir (ustabaşı) var, zulümkar doğdüler, sövdüler, paooo, hiç pamuk şeyinde beceremiyor, getirdiler beni çıkardılar ustabaşı. Ben birinin kapısına gitmedim, çağırmadım, senede de Allah verdi 150 ediyordum. 150, 100 tonuydusa 150 ton pamuk veriyordum. O eski ustabaşının annesine de, eşine de küfür ediyordular; gör kimsenin kapısına gitmiyor, çekişmiyor, çağırmıyor bu nasıl pamuk beceriyor.

Bunlar diyor ya,

- "Bunu öldürelim ki bundan çok kir geliyor."

İçinden de adam vardı geldi, dedi ki;

- "Sen kaç git buradan öldürecekler seni, Özbek ustabaşının aileleri, milleti..."

Geldik buraya da, ustabaşı yaptı müdür. 30 yıl ustabaşı olduk. 30 yıl toprağımı beceriyordum oğlum. Hiç kimseyle de kotu olmamışım, hiç hiç hiç...

O kadar süre Özbeklerle yaşadınız, sonra neden ilişkileriniz bozuldu?

Ben ne bilim, öyle ettiler oğlum. Neden bu ustabaşı oldu, bu neden toprak beceriyor, o eski ustabaşı ona çok kötü sözler dedi de kendileri, kendi akrabaları, onlar da işte öldürek bunu ki ondan çok kir (utanç) geliyor bize. İçinde adam varıydı, dedi ki böyle olacak get buradan, kalktık geldik...

Vatan ne demek?

Vatan, vatandır da! Yurtdur da. Benim vatanım buradır, bizim vatan buradır da. Nere olacak? Nerede yaşıyorsun ora vatandır. Kaldı onlar Gürcülere, birlik olsa almak olur oğlum, birlik birlik... Elbette alırız, niye alamazık? Birlik olsa vatanımızı alırız geri, Türkiye yardım etse...

Türkiye size nasıl yardım etsin?

Gürcü'ye dese ki;

- "Seni yok ederim Gürcü, bak değme onlara!"

Erdoğan'ın önünde durabilir mi oğul?.. Haa?.. Duramaz di mi oğul Gürcü! O boyda Amerika'yı korkuttu oğul... (guluyor...). Erdoğan'dan da Allah razı olsun, bizim millete sahip çıktı, bakıyor. Deee ne kadar milletimiz oradadır.

Türkiye'ye, Türk milletine diyeceğiniz bir şey var mı?

Can sağlığı, Allah ömürlerini uzun etsin, he, can sağlığı balam. Allah razı olsun, baktı bizim millete, bakmasa gitmezler, gün bugün gidiyorlar, gün bugün gidiyorlar...

Hediye Yusufova'nın aile albümünden.

GÜLCİYAN BİLALOVA-AZERBAYCAN

AHISKA, 1927

17 Yaşındaydı

“

Nereye götürüyorlar bilmiyoruz. Kimisi diyor, "Götürüp kanala dökücekler" kimisi de diyor, "Kıracaklar."

"Adamlarımızı öyle şekilde götürdüler askere ki ölüyü kaldırmaya adam kalmadı."

”

Adım Bilalova Gulciyan. Ben Urael'de olmuşum, Urael Köyü'nde. Ahıska Rayonu'uz (ilce), Urael Köyü'üz. Ben, babamın ismi Rıza'dır. Anam babam ölmüştür. Ben üç yaşında babamdan kalmışım, üç yaşında... Babam olmuş, beni emilerim (amcalarım) büyütmüşdür Urael'deyken. Orada benim ninem de, dedem de hepsi Urael'deydiler. Orada büyümüşüm, sonra da geldik Özbekistan'a zaten.

Ahıska'da Türkler sürgünden önce ne yapıyor ne ile geçiniyordu?

Herkez kendine ekiyordular, ekiyordu kendileri ne kadar tarla lazım ekiyordular, biçiyordu, yiyordular. Mal da ne kadar istesen o kadar saklıyordular. Ne kadar isterse 10 tane mi saklarsın, 5 tane mi saklarsın? Davar (koyun) 50 tane, 100 tane davar saklıyordular. Onunla yaşıyordular da. Başka bir

şeye lazım değil ki kendi davarın keser yersin. Ama ki et veriyorduk, nalok (vergi) veriyorduk.

Sovyet hükümetine mi?

Evet, ya davardan ya da maldan yağ veriyorduk. O nalokdu, onu veriyorduk. Devlete et de, yağ da veriyorduk.

Muharebe için de bütün erkekleri askere götürmüşlerdi?

Bizim adamlarımızı öyle götürdüler askere ki, öyle şekilde götürdüler ki ölüyü kaldırmaya adam kalmadı. Öyle götürdüler. Bütün eli iş tutanı götürdüler. Götürdüler sakat olan geldi, ölen öldü kaldı. Öyle götürdüler, kimse kalmadı. Hep kadınlar kaldı. Kadınlar kadınlar... Çok yaşlı olan, gezemeyen bunlar kalıyordu. Tarla vardı, çay vardı, biçiyordun, yığıyordun, yiyordun. Kendin için ne kadar ekiyorsun tarlan var, ek ye...

Neden savaşa kadar sizden kimseyi askere götürmediler de, savaş zamanı götürdüler?

Onu bilmem. Biz oldu ki, şimdi onlara yardımcı olduk da kömükçi (yardımcı) olduk da. Onlar kendilerine ki, sen ki, gidiyorsun beni de götürüyorsun ki, gel benimle beraber bana yardımcı ol da. He de şimdi gel bana da, beraber de olalım. Mesela bir ben atıyorsam onlar iki tanedir, onlar atana kadar sen de gel bana, at da... Ona sebep götürüyordular da. Ancak ondan başka, hep bütün götürdü. Diyorum ya askere götürdüler, kaldık biz çocuklar... Çocuklar ki kaldık, ondan sonradan kaldı kocalar... Kocalar, şeyler, işe yaramayanlar, oturup yiyenler de. Aha onlar da ölen öldü, kalan kaldı.

Gelenlerin kimisi askerden geldi, kimisi gelmedi, kimisi sakatlandı, kimisi yitdi. Hic olusu de bulunmadı oyle. Oyle ev vardır ki, dört tanesi gitmiş biri de gelmemiştir.

Tren yolunu neden yaptırdılar? Sizin köyden o tren yolunda çalışanlar oldu mu? Tren yolunu sizin için yapıldığını biliyor muydunuz?

Onu bizim için yapıyormuşlar da o yolu. Yok, bizim köyden yok. Bizim köy kırakdadır (kenarda), nerede

olacak? Öyle diyordular;

- "Gormemişiz ki, uzak bize, gormemişiz ki..."

Diyordular ki;

"Poyez (tren) yolu düzeliyor poyez gezecek şimdi. Gidecek gelicek, biz için olanak kolay olacak"

Sürgünden kimin haberi var? Yok. Bir dediler ki;

"Bugaret'in düzünde, Bugaret'in Düzünde, poyez yolu yapılıyor. Oraya poyezler gelmiş duruyor. Neden duruyor?"

Ben ne bileyim, duruyor da... Gelmiş duruyor da, poyezlerdir duruyor.

İşte bir şey çok çekmedi, baktım köylere saldatlar (asker) geldi. Diyorum ya bizim köy büyük köydü de. Baktık ki, saldatlar geldi, böyle geçiyorlar. Bizim kapının önünden böyle evden geçiyorlar. Bahçe ile gidiyorlar geliyorlar. Dedim, "neden geziyor bu adam?". Korkuyoz da, vayenni (asker) neden geliyor da... Adam yok, evde bir şey yok, evde kapıda vayenni gezer mi? Sonra hiç şey yapmadık, ekmek yemeğe çağırdı abam (ana) ağladı. Dedi ki;

- "Bunlara de ki, ekmek koyalım da peynir ekmek yesinler. Açtırlar. Bizim adamlarımız da orada açtır." dedi.

Verdik, yediler. O ki, bize gidiyor geliyor da... Dediler ki;

- "Biz de geldik ki, sizi korumaya. Korkmayın!"

dediler. Dedi ki;

- "Sizi korumaya geldik."

Korumaya geldi, daha iyi ki, bizi sahiplenen varmış. Onu öyleydi. Sonra hiçbir şey. Daha çok çekmedi işte iclasa (toplantı) yığıdılar. Daha bizi kaldırdılar. Geldiler işte, diyorum ya ki adamlara vayenilere oturduk ekmek verdik, yediler. Yine valla bize yardım etti. Getirdi verdi sedir (müdür). Sedir biliyorsun di mi, büyük de direktör (okul müdürü), yani ki bizim direktörümüz dedi ki;

Ahiskalı ressam Canpolat Qaharmanov'un sürgün çizimlerinden

- "Hadi bölgüleri bölün."

Meğer o bilmiş ne ise de, bölgüleri bölün ki şenlik (insanlar) açdır, kış idarasını alsın yiğsınlar da. Getirdiler döktüler evin içindedir. Sonra bu saldatlar geldi baktı ki, bizim hiç kimse yok çocuklar hep. Bir ablamdır diyorum ya ki, emimin (amca) karısı bir odur, ben de 12 yaşında benim büyük en büyüğü. Sekiz tane çocuk. Ne yapacak şimdi? O geldi, dedi, Urus'dur (Rus'dur) diyor ki: ... (Rusça konuşuyor). Diyoruz ki,

- "İgolka nedir?"

Bilmiyoruz ki, nedir de... İştmemişiz. Böyle diyor böyle diyor ağzını dikeyim de çuvalın. Getirdi buğdayı, lazutu (mısır), lobyayı (fasulye) birbirine kattı doldurdu çuvalı. Bir iki çuval doldurdu koydu. Yardım ettiler onlar, arabaya yüklediler. Sonra oradan birden geldiler. Birden sabahleyin çağırdılar ki, iclasa. İclasla (toplantı) gittiler, ağlaşa

ağlaşa geldiler. Daha bir şeye bakmıyor ağlaşıyoruz, birbirimize sarılıp ağlıyoruz ki ne haberdir? Adamlarımız oldu ki, bunlar bizi böyle yapıyorlar, nereye götürüyorlar. Dediler;

- "Eve değmeyin. Ev kalsın hiçbir şeye el değmeyesiniz. Öyleyken üst (elbise) ile çıkın. Üç güne yine geri geleceksiniz." Yaaani...

- "Üç gün boşaldıyonuz köyü de, üç gün sonra yine geleceksiniz."

Daha inanan inandı. Altınını da, peynirini de, yağını da yerindeyken şimdi eglettiler (sakladılar). Böyle bir çoğu yaptı, böyle kapıyı bağladı. Öyleyken koydular da yağ, altını, işi... Hünkâr ablay ki, Hünkâr ablay... Koydular gittik. Gittik. Geldik ola, he 3 gün gitti, hele ne ki, 18 gün yol gidiyoruz, ne 3 gün? Gittik daha oraları göremedik, daha kaldı. İşte öyleyken onlar kaldı, bizi aldı götürdüler. Nereye götürüyorlar bilmiyoruz.

Kimisi diyor;

- "Götürüp kanala dökücek, denize dökcekler!"

Kimisi diyor ki,

- "Götürüp kıracaklar!"

Kimisi, ne bileyim her söz diyorlar da biz de karanlıkta, evin içinde biz... Şeyin içerisinde, vagonun içerisinde... Götürdüler işte, götürdüler oradan da böldüler. Biz gittik, Özbekistan'a düşdük. Özbekistan'da aldılar bizi, hep arabalar geldi, at arabalar; götürdüler hamamlara. Hamamlara götürdüler ki, 18 gün yol geliyor da bu adam...

Vagonun içinde neler oldu?

Onları neyi hatırlayayım, neyi diyeyim ben ona? İşte öyle gün çektiler. Giden de çoğu yitdi (kayıp oldu). O vagona praduka (erzağa) gidenler. Aha mesela bu gitti, sen gittin, o gitti praduk getirmeye. Gidiyorsun ya, vagon tepreniyor (hareket ediyor) ya, bir şey oluyor kalıyorsun. Daha da yolu bulamıyorsun, yoktur da bu adam yoktur...

Dee kaç tanesi yitti. Çoğu yitti. Orada yitti. O, hiç ne ölüsü bulundu, ne sağı bulundu. Çoğu geldi hasta, hastalandı, soğuklandı. Çok kar vardı çoook. Oğul uşak da zaten it günül ile emele geldiler (düzeldiler) diyoruz ya, işte ne günler ile işte büyüdüler. Ölenleri, hiç ölenleri, biraksan ölenleri...

Sürgün olduğu zaman evden değerli şeylerinizi alabildiniz mi?

Hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey... Ev duruyor bütün. Bu üstün (elbise) nedir, üstün almışsın?.. Biraz da praduk (erzak) aldım mı, lazut (mısır) mı ne işte, aha oldu. Çık git. Kimisi davar kesti. Dedi ki;

- "Büyük buyuzluya (büyük baş) değmeyin küçük buyuzluya (küçük baş) kesmeğiniz olursa kesin. Birer tane kesin."

Kimin adamı vardı kesti. O şeyden davar kestiler ki, yolda yani yeriz. Yolda nerede yiyeceksin sen? Duruyor musun yiyesin? İşte böyle kalani, hiç kimse bir şey demedi. Adam yok, daha kim

kesecek. Adamlar hep askerde. Çocuklar kesemez ki... Öyleyken kaldı, öyle bıraktık. Malımız da evimiz de eşiğimiz de öyle kaldı. Böyle evden çıktık da kendimize hiç döşek almadık ki... Çıkıyoruz ki, nereye gidiyoruz?.. Kalacağız mı, öleceğiz mi, soğuk mudur, sıcak mıdır?..

Ondan da haberimiz yoktur. Öyle gittik. Sonra çoğu öyle şeyde öldüler, soğukta. Aha karın içinde kışda kar... Bir metre kar var. Bu, sağ kalır mı adam? Aha kapısı yok, bacası yok, ustusu yok, ne olacak? Böyle yerlere koydular da... Ama kimisini iyi evlere koydular. Çatana çatdı, çatmayan kaldı öyle.

Vagonun içerisinde gece ışık yokmuş. Peki neler yapıyordunuz?

Kimisi kalıyordu vagonun altına, kimisi orada kalıyordu, vagon teprendi (hareket etti) gidiyordu. Sana haber etmiyordu ki, evediya (hemen) tez çıktın çıktın, çıkmadın kalıyordun da. Kalıyordun da...

Hiçbir şey... Yatıyorduk. Ne yapacağız? Ne yapacan, kork korkma gidiyor da sen ne yapacan? Ne yapacağız? Döşemeyi açtık. Kaldırıyorduk çocukları kocaları oraya tutuyordular. Örtüyordular onun üzerine aha. Nerede yolda gidiyordu, yola gidiyordu gidiyor. Çünkü inemiyorsun. Aha geldi de mesela buraya geldi. Bir saat duracak, bir saate sen hiç teprenemiyorsun. Hangi çocuğu sen kaldıracaksın da indirecek, çıkardacaksın, onu edeceksin... Kalıyorsun yerde, gidiyor poyez (tren). Gidiyor poyez, kaldın sen. Kaldın... Bir şey buldun, poyeze bindin bindin... Binmedin, kaldın oldun, çıktın gittin. O hiç.

Öleni arayan yok, yitene arayan yok. Gitti gitti... Böyleydi.

Vagona sizden başka aileler vardı. Onlar size teselli ediyor muydu?

Ya ya ya... Birbirimize nasıl ki, bacı kardeş, birbirimize böyle birdik. Diyorum ya bir döşekte dört tane beş tanemiz böyle sarılıyorduk; döşekte, bir yere muklanıyorduk (büzüşmek) ki, şey yapmayalım, ısınalım da... Diyorum ya ki buzluyordu, buz, buzlar sallanıyor idi. Benim iki ayağımda dondu da... İki ayağım da dondu, öyle odun gibi duruyor, hiçbir şey olmuyor. Şimdi vagonun içerisinde, donuyor

kapısı ki, şey pencere, duvar o, orada adam yaşar mı? Çıplak insan, palton yok, bir şeyin yok, almadın evden, çıktın gittin.

Vagonda ölenleri atıyorlar mıydı?

Atmıyordular. Atan atıyordu. Korkan, atıyordular, indiriyordular ki, koyun burda gömlemez de... Kim gömleyecek bunu? Koydum poyezde çıktı gitti. Hiçbir şey yok orada. Kime diyecen? Ona sebep tuttular, ölenleri hep sardılar gizlettiler. Bir şeyler var da veş (eşya) götürüyor tabi. O veşillerin arasına arkasına koydular götürdüler. Kokdu mu ne oldu, işte oldu da... Öyle yapıyor.

Askerler gelip vagonları arıyorlar mı?..

Yok yok yok. Onu göstermiyorduk. Ağlamıyorduk da. Ağlamıyorduk, hiç böyle gemğim (kederli) olmuyorduk da. Ki bilsinler ki bir şey var mı? Hasta var mı, diyen zaman; "yok yok iyimiz hep sağ selametiz..." Geliyordu böyle kapıdan bakıyor

gidiyordular. Atacak da atacak kapıya (dışarı). Orada bırakacak, sen git biz gömeriz, öyle kalacak. Yok yok, hiç ağlamıyorduk. Hic şey yapmıyorduk. Sukut (sesiz) duruyorduk. Sukut, hiçbir şeyimiz yoktur, onu gizlediyordu.

Adam oldu mu adamı adyala (battaniye) sarıyorsun, sonradan tutuyor kilime sarıyorsun, sonra da haliya sarıyorsun da... Böyle ki, haliya sarıyorsun da, buradan bağıyorsun, buradan bağıyorsun... Bir şeyle de ip ile ki, eğilmesin de dik dursun. Onu böyle düz dayadıldorsun da... Vagonun içinde kırakda (kenar) dayıyorsun. Bu nedir? Halımdır da, halıdır da... Görüyorsun ki, halıdır da... Ne yapacaksın sen onu? Ağlamıyorsun, bir şey yapmıyoruz, derdimiz yok. Bakıyoruz oturuyoruz. Ne bileceksin ki, sen? Ağlasak o ki, bileceksin ki, ne var neden ağladın? Ne vardı diyip dağıdacaklar. Götürecekler atacaklar. Nereye götürüyorsun? Ölmüş, at. Sen de atamıyorsun ki...

Diyorum ya Sedir'in anası, Sedir'in anası öldü, Fezli

Ağa'nın anası 18 gün öyle dayalı geldi. Çoğunun çocukları da öldü, eşleri de öldü, hep gizliyordular. Saklıyor gizliyordular. Hiç kimse gelen de kimseden hasta var mı, hasta var mı götürülim. Nereye götüreceksin? Ben gidiyorum, yerim yok belli değil, sen o hastayı nereye götürüyorsun? Nereden bileceksin? Onu da demiyordular, öyle ölen oluyordu. Birkaç tanesi praduk (eşya) almada öldüler. Gittiler yittiler, kaynadılar gelmediler. Gelmedi. Nereye gitti bu?..

Vagonun içi nasıldı?

Yok aralı vagon değildi bu, davarni (yük) vagonlar var ya... Şimdi davarni vagonlar var ya... Onlar da, onlar başka curlu (çeşit) vagon yok davarni, o davar götürüyor mal götürüyorlar ya... Uzaklar... O vagon... Diğerine diğeri iyidir. Diğeri sıcaktır. Ona, yok o davarni vagona bindirdiler. Beş evi bir vagona... Beş evi, dört evi oluyordu ki, altı evi... Hele ki, hiç ayak basmaya yerin olmuyordu ki, ayağını basasın ki koyasın. Öyleydi. Silotka (zayıf) gibi geldik silotka.

Özbekistan'a vardığınız zaman ne yaptınız?

Çattık ki, diyorum ya çattığımız zaman hemen arabalar geldi, at arabalar. Üç tane dört tane sığıyordular. Oradan aldılar şeye hamama... Hamama kaçırdılar, evlere kaçırdılar. Evlere hangisi ki? Diyor ki,

- "Bizi eve götürün."

Eve de onu gizli eve götürüyordu. Aha böyle bir eve de... Diğerleri hangisi hastadır, şeydir, o diyordu ki, onu hamama götürüyordular. İki gün hamamda çimdiriyor (yıkıyor) ediyor onu veriyordular, götürüyordular bir eve koyuyordular. Diyorum ya odun yok. Neft (petrol) yok. Picka (kibrit) yok. Bir şey yok. Nere git, aha eve girdin, ne yapacaksın? Ha, diyorum ya ben ayaklarım böyle benim üşümüşdü. Donmuşdu dondu, ben yatıyordum çocuklar da yanımda... Böyle yanımda, böyle yatıyordular abam (anam) gelene kadar.

Özbekler ile nasıl geçiniyordunuz?

Özbekler hiçbir şey yapmamışdır bize, Allah var da doğrusunu diyeceksin. Hiçbir şey yapmamışdır

diyorum ya; Özbekler ki geliyordu, kapımızdan geliyordu biz kapıyı açmıyorduk. Korkuyorduk. Bize dediler ki;

- "Burada insan yiyenler varlar da size insan yiyenin içine getirdiler ki... Yani ki, öldürsünler de..."

Ama ki iyidiler. Diyorum ya gelirdiler, kapıdan seslerdiler:

- "Ay bacı, aç yoğurt verelim. Ya bir şey verelim de... Şey yapın da çocuklarınızı edin, yeni geldiniz."

Biz korkuyorduk, kapıyı açmıyorduk. Yok istemeyiz. Sonra ki, şey olduk daha, bacı kardeş gibi çıktık, beraber işledik. Bacı kardeş, iyi güzel işliyorduk. Bizim yer çok iyiydi. Özbekler de bu kadar ekmek olsaydı 10 tanesi ile yiyordu bu kadar ekmek. Böyle lokma lokma kırardı ki, hepimiz yiyelim ki kimsenin gözü kalmasın. Bizde öyleydi, şeyde Üç Korgan şeyde, Kuğay'da öyleydik. Uc Korgan rayonunda (ilçe) çok iyiydik.

Vagonda hamile kadınlar var mıydı?

Öyle öyle, vardı vardı... Onu şey olan zaman yolda indirdiler, balinsalara (hastane) götürdüler. Sonra onu sen nerede düşeceksin ki, sen onu arayıp bulasın. Orada telefon yoktu bir şey yoktu. O vakitte ne vardı? Hiçbir şey... Onu işte buluyordu sonra bu Beşir Dada (ağabey) vardı. Onun karısını aldılar da. Şeyde gitti, buldular sonra Nemengen'den getirdiler. Onu bakıyordular, onu alıyordular. Balinsaya falan götürüyordular. Balinsaya, balinsaya alıyordular. Hastaları şeyleri geliyordular ki, şeydir kimse geliyordu, saldatlar (asker) bakıyordular. Haber ediyordular, hemen onu alıp götürüyordular. Götürüyor, sen bilmiyorsun, sen yol gidiyorsun. Bilmediğin yol, burayı bilersen bilirsin ki, Hacmaz'a gideceğim. Orada bilmiyorsun ki, nereye gidiyorum, nereye?.. Yok. Alıyor götürüyor.

Kısmet, ya bulursun ya yok... Ama iki aydan üç aydan sonra bulunuyordu, bulunuyordular.

Vagonda ne kadar insan vardı?

Bizim vagonda mı? 25 böyle vardı da. Beş ev, beş evdik. Bizim mahalle bizim, bizim mahallemiz. Ya

ya, vardı koca dedeler vardı. Öyle dedeler vardı ki, hiç gözü de açılmıyordu, görmüyordu da... İki tane dede var Şakir dede ile Bekir dede. Vardılar...

Özbekistan'da ne iş yapıyordunuz?

Pamuk pamuk... Ben zavodda (fabrika) da işlemişim. Pamuk zavodunda. Zavoda işliyorduk, pamuk döşürüyorduk (yığiyorduk). Diyorum ya, 12 yaşım vardı (Kimliğinde 1927 doğumlu görünüyor) geldim ola. Geliyorsun ki, aha bir brigade (işçi başçısı) da kaç tane adam var, 10 tane adam di mi bir brigada da. Bu brigadayı saçmıyor (ayımıyor) ki, sen büyüksün o küçüktür hepsini bir yere veriyordu da. Öyle gidip işliyorduk. Gidiyordun çeyiller (genç), çocuklar zavoda işliyor. Gidiyordu ayak yoluna (tuvalete) giriyor, orada uyuyordular. Gidip brigadalar tapıp çıkarıyordu. Böyleydi, ola böyle günümüz vardı. Kaç yıl bende zavoda işlemişim pamuk zavodunda. Pamuğu çiğidini çıkarıyorduk. Eyy!.. Bizim gördüğümüzü Allah hiç kimseye göstermesin! Gördük, her iş gördük. Her iş gördük, her iş de ettik. Şimdi de aha meydanda çıktık, şimdi de Türkiye çıktı, şimdi de Türkiye'ye gidiyorlar. Biz de kalıyoruz hasret... Gidecen gidemiyorsun, gitmeyecen kalıyorsun.

Özbeklere alışmanız ne kadar sürdü?

İyi oldu, iyi oldu, iyiydi. Böyle sen ki sukut (sessiz) duruyordun, korkuyordun. Onlar da Müslümandılar da... Şey ediyor, bakıyordu ki bunlar korkuyor. O brigadalar (işçi başçısı) şey ediyorlardı ki;

- "Bunlar birdir. Siz kardeş bacısınız, işleyin."

İşliyorduk öyle ki, bacı kardeş gibi. Diyorum ya; Özbekler öyleydi ki, böyle bu kadar ekmeği olsaydı, onu kendi yemezdi. Bölerdi ki, hepsi yesin. Ölseler ne olacak?.. Öyleydi. Sonra da pişiriyorlardı çorba. Bir kilo prinçden brigadanın dabuçusuna (sorumlu) birer çömüçden (çömçe) veriyordular. Onu içiyorduk. Kalkıyorduk, akşama kadar çalışıyorduk.

Ama yok, birbirimize değıp dolaşmıyorduk hiç. Güzel bacı kardeş gibi. Yardım ediyorduk, bakıyorduk ediyorduk. Bizim yer öyleydi de bilmem başka yeri bilmem ben... Bizim yer öyleydi.

Özbekler ile adet ve ananelerin birbirine karıştı mı?

Öyle herkes kendi için. Yok, kendi, herkes kendi adetini (anene) yaptı. Kimse kimseye değımedi dolaşmadı. Sen senin adetin et, ben de benim... Birbirimizden alıp da veriyorduk. Özbekler, Özbeklerden bizim şenlik (insanlar) almışdır, bizimkilerden de Özbekler almıştır. Benim şimdi bacım Özbekistan'dadır. O şeydir, ben ne bileyim valla deymemişdirler. Allah var da şimdi işledik kaç yıldır... 1960'ıncı yılda buraya geldik. İyiydi ne diyelim...

Büyükleriniz Stalin hakkında ne düşünüyordu?

Lenin'in zamanı değil miydi o? Stalin'in zamanı şeye geldik de... Bizi köçürdüler (taşınmak) ki, o vakit deyil miydi? Hee de oydu da... İyiydi de, niye ki ne yapıyorduk ki o?.. Gürcü'ydü de o da. Diyorlar ki;

- "Gürcü'ymüşdü de..."

Son (daha sonra) ne oldu oldu... Etiler, ne ettiler ettiler... Biz Özbekistan'daydık o ölen de. Ne bileyim ola can. Böyle. İşte yaşadık ölmedik, kaldık, ot yedik neler ettik... İşte hayla duruyoruz. İşte öyle. Yiyorduk, oluyorduk acımızdan... Yemeyelim mi ola? Aha açsın da hiçbir şey yok. Otu da dediler ki;

- "Yeyiliyor, mal yiyor onu insana da değımiyor yeyiliyor."

Biz de gidiyorduk, başlarını kırıyor kırıyor doşuruyorduk (yığiyorduk) getiriyorduk koyuyorduk kazana. Kazana biraz tuz dokuyorduk pişiyordu. Suzgece dokuyorduk dovuyorduk dovuyorduk oturuyor yiyorduk. Boş ağızdan yeşil su akıyordu. Kimisi şişiyordu, kimisi işte öyle...

Yonca yedikten sonra ne oluyordu peki?

İnsana he?.. Yok yok, o yalan sohpetdir. Bişiriyorsun yiyorsun daha nereye kurt tariyordu (yayılmak). Çok böyle yiyorsun ki miğden şey oluyordu, böyle acı şey yeşil su ağızdan akıyordu, çünkü miğde kabul etmiyordu. Onu da yiyorduk diyorum ya. Böyle uzun uzun, böyle mantarın ismi ne sokomu (mantar)?.. Mantarlar... Böyle uzun ince ince var ya ağaçların dibinde, onları döşürüp döşürüp yiyordun. Açlık her

bir şey ettiriyor da... Sonrada ki işledik ettik, öğrendik daha da hiçbir şey lazım değil. Aylık alıyorduk, ediyorduk, işliyorduk yiyorduk. Sonrada ki çıktı bura. Buraya getirdiler bizi. Geldi bir adam aldatdı. Aldı buraya getirdi bizi. Yoksa biz Özbekistan'daydık ya. Geldi dedi ki;

- "Orası sizin köyünüze yakındır. Oralar iyidir beledir gelin. Orada yaşayın, köyünüze de gidip gelebilirsiniz."

Geldik buraya da aha...

Ahıska'ya gittiniz mi?

Neyin gitmesi?.. Götür beni ola. Ben istiyordum ki gideyim. Diyordum ki, "gideyim daha olamdı." Şimdi ayaklar ile gezemiyorum nereye gideceğim? Benim, öyle bulağımız (çeşmemiz) vardı ki, bahçenin altında, yerbeyer evin altında şimdi bir istekan (bardak) suyunu içemezdim, öyle soğuktu. Dedem meşeden puar (bulak) gözlerinden milini getirmişti, bahçemizde yapmışdı. Öyle soğuk suyumuz vardı hanı. Orayı bir dolansam görsem, tabii ki iyidir. Büyüük bahçemiz vardı, deee ne kadar... Kaldı öyle hepsi.

Kendinize ait özel eşyalar bıraktınız mı orada?

Bize diyorum ya ne ki kaldı kalan üstümüz (elbise) ile çıktık. Aha üzerimizde ne var? Şimdi desinler ki, çıkın, ne götüreceksin? Aha böyle çıkıyoruz da... Böyle... Çıktık böyle gittik. Bir okuz arabasına biner ki, bir evin ailesine ne götürür ola o? Gerek ki, sana diyeydi ki bugündür. Bu nasıl şimdiki iclasdan (toplantı) geldiler sabahleyin. Geldi, ağlaşmak fizza fırgan ağlıyorlar birbirini şey ediyorlar, bilmiyorlar ki, ne yapsınlar? Bacım falan yerededir, kardeşim filan yerededir, anam felan yerededir, herkez kendi şeyine ağlıyor da... Senin orada mı aklan geliyor ki, neyi alayım? Bir şey aklan gelmiyor sen kendin oğul uşağın aklan geliyor.

- "Öyle yok korkmayın üç güne geleceksiniz, üç güne öyle evinize değmeyin dursun, öyle yine geleceksiniz, evinize gireceksiniz."

Malımızı götürdü, sonradan da bizi çıkartdı, evlerimiz kaldı öyle. Gideriz oraya hazır eve gireriz.

Hayla gidiyoruz. Bizim ev bahçenin içindeydi, öyle büyük. Gitti. Ne yapalım ola? Şükür Rabbıma şimdi de yaşıyoruz, yavaş yavaş... Şimdi yiyoruz yaşıyoruz.

Karnımız doydu, üstümüz giydi. Daha o günler yadımızdan çıktı. Ne istesek ala da biliyoruz giye de biliyoruz. Yiye de biliyoruz. Ne bileyim. O günler de gitti de bir geldi, gitti de... O adamlar ki, askere gitti o vakitte çok çetindi. Çok çocuklar kolhoz işliyor, bir kolhoz işliyor. Nerede işleyeceksin ki, yiyesin. Daha işle de, işleyemiyorsun. İki çocuk değil, iki çocuk değil hangisi ile işleyesin. Diyorum ya 12 yaşındaydım, ben de işliyordum. 12 yaşında çocuk işler mi? Şimdi aklıma ki geliyor, vallahi bak aklıma ki geliyor... Vallahi bak şimdi gözümün önündedir. Vedreye (kova) ki ip bağılıyordum belime, sürüdüyordum peşime, götüremiyorum ki kolumda, tutup götüremiyorum. Vedreye ip bağılıyordum, böyle ipi belime bağılıyordum böyle gidiyordum o vedreye. Kartofuları (patates) topluyor, kartofuları seçiyordular, ben de o cuxanın peşine kartopuyu doşurup (yığmak) o vedreye atıyordum. Bakıyordum ki, ağırlanıyor sesliyordum, geliyor alıyor götürüyor boşaldıyordular. O günlerden ne görürüz?..

Ola hele, onu diyorsun, benim emim (amcam) bunun babası, emim askere gidecek de kışları (bacak) sızladı ayakları böyle. Ayakları sızladı ki, böyle yerde yuvarlanıyor. Yuvarlanıyor, böyle kalkamıyor ayağa basamıyor. Aldı onu askere götürdüler. O maşınanın (arabanın) içerisine attılar. Götürdüler, götürdüler nasıl ki, Bakü'ye götürdüler. Orada ne yaptı yapmadı, bir de baktın ki, geri getirdiler. Öğretmişler ki, atın iliğini sürün. Atın iliğini atın iliği ile iyileşecek. Geldi işte benimle beraber gittik at bulduk. At vardı ölen gece. Oradan gittik atın iliklerini kırdı da getirdi kışlarına sürttüm de onunla iyilendi. Yine götürdüler. Yine götürdüler, yine gitti. Biz adamsız... Çocuklar hep çocuklar... Diyorum ya 12 yaşında ben, büyüğü. 8 çocuk, 1 tane kadın... Ne yapsın o? Kadın da bir parça kadın, ne yapsın o? İşlesin ki tapsın getirsin ye... Ama sedir (müdür) bize yardım etti. Emilerim gitmişler demişler ki;

- "Sen bilirsin, oğul uşağımız ufak kalıyor, bunlara kömek (yardım) et."

Beni raboçi (işçi) yazıyordu. 12 yaşında raboçi olur mu? Beni raboçi yazıyordu. Raboçinin içerisinde

geziyordum. Bana gündelik yani ablama bir gündelik yazmıyordu da iki gündelik yazıyorlardı da para çok alıyorduk. Şey para vermiyordular o kadar zaten, praduk (erzak) veriyordular. Onu alıyorduk, onunla oğul uşağa bakıyorduk. Yoksa adamlar yok. Adamlar hiç kimse yok. Bir, bir şey kaldıracak olsan kaldıran kimse yok. İşte öyle. Çok iyi günler çektik, bugünlere geldik de ne yapalım? Bizim adamları askere götürdüler, bizleri de sürgün ettiler. Evimizden veşimizi (eşyamızı), işimizi sakladılar. Bizi sürgün ettiler ki geleceksiniz... Hani aha da götürmüyorlar hani... Ne evimiz var, ne eşliğimiz var...

Bizi sürgün eden zaman geldiler dediler ki;

- "Üç güne geleceksiniz, evinize el değmeyin, her bir şeyiniz kalsın."

Üç günden sonra hani üç günde oldu, kaç yıllardır ne götürülen var ne de gösteren var... Ne de ki gidiyoruz...

12 yaşım vardı. 12 yaşım vardı, bizi sürgün ettiler. Dediler;

- "Üç güne geri geleceğiz, üç güne gelip evinizde oturacaksınız."

Daha da bizi götürmediler. Hayla da gideceğiz, yine de gideceğiz hani. 88 yaşım var hani ya... Götüren yoktur.

“

**Azizem yandı canım
Susandı kandı canım
Desem el kınar beni
Demesem yandı canım.
Giderim yolum budur
Dert budur zulüm budur
Ayrıldık ayrı düşdük
Ecelsiz ölüm budur.
Gidersin yolun olayım
Sallanan kolun olayım
Nereqde konak (misafir) olursan
Ağzında dilin olayım.
Gidersin biz uğra
Kederin köze doğra
Bizden özgeyi (başkasını) deseler de alsalar
Koy dermansız derde uğrasınlar.**

”

Allah yolunuzu acık etsin ne yapayım ola? Biliyorum, çok biliyorum ama şey eden zaman unuduyorum, bir şey diyen zaman...

“

**Erzurum'un dağları duman daldadır
Başım yastıkdadır gözüm yoldadır
Şimdi ki zamanlar adam aldatır
Ben ağlamayayım kimler ağlasın?
Erzurum'un dağları kardır geçilmiyor
Soğuktur suları bir tas içilmez
Evletler hepsi şirindir hiçbirinden geçilmez
Ya ben ağlamayayım kimler ağlasın?
Erzurum'un dağları yol oldu bize
Çalısı diken gül oldu bize
Analar bacılar balalar (yavru) yâd oldu bize
Ya ben ağlamayayım kimler ağlasın?**

”

Götürecekler de orada beni melisiyaya (polise) verecek de kapattırabilecekler. Allah etmesin, düşman olasin. Diyemiyorum da, diyemiyorum, unuduyorum. Ola bir şeydekini diyeyim türmede (habishane) ki ne diyeyim?..

“

**Türmeci diyor kızıl başdır
Balı prosu bir ateşdir
Yatabilmiyorum yerim yaşdır
Yandım Türmede Türmede.
Türmeci kapıyı kitler
Arkamızı yedi bitler
Türmede yatan koç yiğitler
Yandım Türmede Türmede
Türmenin etrafı taşdır.**

”

AHISKA BİTMEYEN SÜRGÜN

Yok, aha da unuttum da, çok biliyorum daha diyemiyorum, unuduyorum hemen o saatteyken. Daha kocalmış kalmışım. O da yeter, ola, yeter!.. Oraya götürür gösterirsin ki,

- "Bu nine dedi."

Ahıskalı Cemile Şakirova bir Özbek arkadaşıyla, 1956

ALADDİNOV AHMET- AZERBAJCAN

ADİGEN, 1938

6 Yaşındaydı

“

“Bu çorbayı babam yiyecek, siz yemeyeceksiniz, babam yiyecek!”

“Şimdi, Allah cumhurbaşkanlarımızın canını sağ eylesin, Allah onlara insaf versin, Allah başka hükümetin başçalarına da insaf versin. Bizim milleti Ahıska bölgesine eğer götürecek olsalar, onda toy bayram olur.”

”

Ben Ahmet Aladdinoğlu, 1938. yılda 17 Ağustos'ta Gürcistan'ın Adıgön ilçesi, Kutkusuban Köyü'nde doğulmuşum. Doğulandan sonra, hayatımız iyiydi, babamı askere götürdüler. Sekiz kişi ailede vardı, ninem vardı, annem, beş tane de bacım, benimle sekiz kişiydik. Yaşamımız orta seviyedeydi. Yani orta seviyedeydi, çok da yükses yok, orta seviyede... Savaş vakti çok, sonradan çok zorluklar oldu, 1944 senesine gelince, Soviyet rejimine için, orada üç gün karantin ilan olundu. Bizim köye çok asker geldi.

Askerler geldi, onda üç gün orada meskunlaşıp yaşadılar. Bize dediler ki; yani milleti topladılar köyde, koyun ortasında, dediler ki;

- "Hiç kimse hiçbir yana gitmeyecek. Kimin dışarda akrabası varsa, onları da gidip getirsinler."

O da, askerin vasıtasıyla (yardımıyla), tek gidemezdi. Böyle karantin yaptılar, ondan sonra asker çekilip gitti, gece saat üçte, 14 kasım, gece saat üçte, kapıları dövdüler. Açmayanların kapıları kırdılar,

açılmayan kapıları, sonra, bize de sıra geldi. İki asker, askerlerin dil bilen, çoğu Özbek'ti askerlerin, amma zabitleri, Kazak vardı, "Kazak" diyorlardı. Bunlar geldiler, o vakitte mehsulumuz bol olmuştu, evde mısırdı da ekilmiş. Sonra evde sandıkları, ne ki vardı hepisini didik didik aradılar, altın çıkarsa altını alıyordular. Bu eskiden "Çerkez kemerleri" diyorlardı, kınıyla beraber hençer (kılınç) vardı, evet bunları da arayıp buluyordular. İyi, kıymetli, pahalı şeyleri alıyordular.

Evleri yardılar mı yani?

Zorla alıyordular, vermeyenleri de, oyanı itiyordular, yani savuşturuyordular, kendileri alıyordular, altın ne ki buluyordular evde... Onları, yani bizim evde ne ki buldular onları aldılar. Bizde bir tane babamın kemeri vardı da, hençeri de yanında. Onu da zorla aldılar. Saat vardı, Konstantinopolis yazılıyordu üstünde, duruyor hala o saat, onu vermedik, vurdu yere zabıt, parçalandı, temire götürdüm, İstanbul'da da tamir edemediler, bunun şeyi yok. Duruyor şimdi, hatire gibi koruyorum. Diyorum ki burada duruyor, ondan hatire. Neyse söz onda yok, başladılar... Dedeme hediye vermişdiler saati, dedem de babama hediye vermişti, babam askere

gitti, evde kaldı saat. Hiç kimse yok, demek. Ahıska bölgesinde, 220-230 koy vardıysa, o köylerden 40 bin can askere gitti. 110 bin can yaşayan Ahıska bölgesinde 40 bin can askere gitti. Askere gitti, şeyler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, kaldı, askere yaramayan insanlar yani kaldı koylerde. Bunlarla bir zaman babam zabıt olmuştu onda, yani yeri gelince zabıtlık yapmış, askeri yönetmiş, kaç kişi ki, onbaşı, ya da çavuş, bir şey vermişdiler.

Böyle, babam savaşta anılmış bir adam gibi askerliğini yapmışdı. Beş yerden de yaralanmışdı babam Mahackala'da. Mahackala'da 7 ay 24 gün yatmışdı babam. Burasına oskolka (mermi) değmişti. O oskolkayı da getirdi, bir tane kaşıkla beraber. Bir arkadaşı gelmişdi, babam yine askerlikte. Babam savaşta Berlin'e kadar gitmişti. O dereceye gitmişdi, oralar da savaşmışlar, çok iyi savaşmışdı, madalyaları var, ordenler vermişdiler. Neyse sozu onda değil, sonunda bizi ki sürdüler Özbekistan'a, eşalonlarla. Ona hiç mal da yüklemeydin, mal vagonları diyoruk da biz trenle

eşalon yaptı gittiler. Bizi bir vagona 6 ev, 6 evi yerleştirdiler, vagonun ortasında sekiler (ranzalar) yaptık. Yaptılar da büyükler, onda ucu bölüştüler de... Akriba olduğumuz için ayrı ayrı yatıyorduk.

Çok ezap verdiler yollarda, vagonlarda ölenlerimiz oldu, çok öldü vagonlarda soğuktan. Soba yok bir şey yok. Sonunda soba kurdular, yani yemek veriyordular, yolda gidince durdurup yemek veriyordular, vagonlarda ki ölmesinler. Bununla gittik bir zaman, şimdi, heyecanlandım da, Allah o günleri hiç kimseye göstermesin. Çok zor veziyyetde, bir ay yol gittik, bir ay yol gittik. (Ağlıyor...). Biz gittik iyi yere indik. Yani, Özbekistan'ın, Andican ilçesinin Hanabad Köyü'nde yaşadık, 16 yıl yaşadık orada, iyi yaşadık, zavod vardı (fabrika), bizim gidenlerin hepsi o fabrikada girdi çalışmışlar. O fabrikada, dağlarda koku kazıp getiriyordular, boya yapıyordular. Fabrika, o boya da... Demek, ayakkabı fabrikalarına gönderiyorlardı ki, onlar kullansınlar. Neyse sözüm onda değil. Orada iyi yaşadık.

Babam askerden geldi 25 Ekim günü, pamuk toplanıyordu Özbekistan'da. Haber verdiler ki, bacımın ismi Zahide'ydi.

- "Zahide Han Zahide Han"

Özbek karısı, Tohtahani'ydi.

- "Zahide Han Zahide Han, kapıyı aç..."

Büyük bir bedeni vardı evin, iyi, bahçesi büyüktü, orada yaşıyorduk. Bir de kapı açıldı, askerin biri geldi içeriye, babam değildi. Babamın, amcamın dayısıydı, beraber Jitomırda, Ukrayna'da, Jitomır'da tanışmışlar, eşalonla (trende) geri asker bırakanda tanışmış. Zaten tanış gidip gelmesi var köyde, Celal idi ismi. İslam dayı, Resim'in babası, amcamın dayısıydı, onlarla beraber geldi, gittik, karşıladık bunları ağlamakla. "Ağlama, ağlama!" dedi ki;

- "Baban da burada."

Sarıldık, görüştük. Şimdi onu diyeceğim de... Bu diyorlar ki,

- "Kismetsiz lokma yeyilmez."

Pirinç çorbası yapmıştılar o vakit, öğle vaktiydi. Ben de, sofrayı sardılar, dedim ki;

- "Bu çorbayı babam yiyecek, siz yemeyeceksiniz, babam yiyecek, babam yiyecek!"

Bismillah, deyip başlayacaktılar, başlattırmadım!

İşte o vakit de, kapı açıldı, iki asker geldi içeri, ninem tanıyor, annem tanıyor, böyle büyük, boş tabaklar vardı, tabaklar. Onlara çorbaları dökmüştüler, yedirmedim, onlar geldi, beraber oturduk yedik. Ağlamak sızlamak gitti, çok sevindik. Babam gelenden sonra aileye başçılık yaptı, ailemiz daha yetimlikten çıktı da... Bacımın biri rahmete gitmişti, sonra şey ninem rahmete gitti, Allah rahmet etsin, böyle yaşadık, 65 senesine kadar yaşadık, 11 Mayıs'a kadar. 11 Mayıs'da oradan trene bindik geldik Azerbaycan'a.

Geldik Azerbaycan'a, Azerbaycan'da da durumumuz iyiydi. Bu koyun kurucularından biri de benim, bu şirinbek koyun kurucularından biri de benim, çok emeğimiz geçti bu köye, amma halkın çoğu bilmez. 38 koyun adamı yığıldı bak bu köyde, 38 koyun adamı meskunlaştı yaşadılar bir zaman. Kimin akrabaları vardı, kalktı akrabalarının yanına gitti. Şimdi de yaşamımız iyi, Allah'a şükür, Allah cumhurbaşkanlarımızın canlarını korusun, hükümet bize iyi geldi, çünkü göçmen gibi geldik de buraya, hükümet desteği oldu bize. Hükümet desteği olmasa hiçbir yerde kimse yaşayamaz. İllah hükümet desteği olanda... Hükümet bakıyor halkına da, göçmenine de filanına da... Böylelikle, bugünkü güne kadar iyi yaşadık, hala da yaşamaya devam ediyoruz.

Şimdi, 17 tane torunum var, 8 oğlan, 9 kız. Torunlarımın da çocuğu var, 12 can, 6 oğlan 6 kız. Bizim de, 6 çocuğumuz vardı, yaşıyorlar şimdi, Ucu Türkiye'de, Gebze'de. Büyük kızla büyük oğlan Gebze'de yaşıyor. Ortancı kızım da Bursa'da, Gürsu'da yaşıyorlar. Şimdi yaşamaları iyi, amma hasretlik çok uzuyor da bizi, gidip gelmek... Yedi sekiz kez gittim ben, 2004'un iyunun 4'te ilk defa gidişimiz oldu, Allah ölenlerinize rahmet... Torunumu evlendirdik. Bursa'dan gelin getirdik o vakit. Torunum da 2007'de Tekirdağ harbide hizmet yapanda kalp krizi geçirdi şehit oldu. Şehitler mezarlığında yatıyor şimdi. Yakında

gitmişdim, bir ay oldu, ayın ucu gittim, haziranın 3'te, 3 ağustosta eve geldim. O vakit gittim bir ziyaretini de yaptım, orada yatan. Şehitlere de, hepisine de ziyaret ettik geldik. Halkımızın durumu iyi, oradaki durum da iyidir, kotu değil. Amma çok eziyyet çekiyorlar. Sabah sabah gidiyor, saat yok, bir şey yok. Halkımız iyi yaşıyor amma, yaşamalarına söz yok, amma durum iyidir, orada da burada da. Allah ne ki rızık vermiştir, onun ile rızıklanıyoruz. Şimdi Allah candan bir zaval vermesin, yaşamak iyi, eğer böyle gitse... Cumhurbaşkanlarımıza Allah can sağlığı versin.

Şimdi Allah candan bir zaval vermesin, yaşamak iyi. Eğer böyle gitse, cumhurbaşkanlarımıza Allah can sağlığı versin, onların vasitesile vatanımızı Gürcistan zaten vermiyor, Gürcistan da Ahıska bölgesini... Ahıska bölgesini, Ahıska bölgesini verse elbette, oraya gidip verenler yaşamak isteriz. Amma iş yeri yok, iş yeri yaratsalar, onları verseler, bizden sonraki gençler orada yaşayabilseler... Şimdi elbette o vakit, oralar millet olur. Ahıska bölgesine Sultan Murad 3 zamanında, Türkiye'de Konya'dan, Yozgat'tan, Tokat'dan göç yaptırmışlar ki o bölgeyi korusunlar. 1829 senesine kadar... O bölgeyi Allahu Teala Türklerden ayırdı, Rus'a verdi o bölgeyi. Biz de kaldık Rusya'nın tarafında, yaşadık... Ata babalarımızın dediğine göre, kotu yaşamamışlar, iyi yaşamışlar.

Savaş ki, iki dünya savaşı oldu ki, o vakit çok zorluk çekmişler, evet, çalışan yok, çalışanlar olacak ki, toprağı ekip beceresin, yaşayasın. Bunda söz yok, hayatımız böyle iyi geldi, iyi gidiyor. Bundan sonrasını da Allah kendisi haklasın.

Çalışanlar yok dediniz, peki o tren yollarını kim yaptı?

Eli silah tutan herkesi askerliğe götürdüler, köylerde ihtiyarlar kaldı, kadınlar kaldı, genç, 16 yaşa kadar gençler kaldı. Bunların da çoğunu götürdüler tren yolu yaptırdılar. Şimdiki Valeden gecen tren yolu var ya, Kars'a kadar ki tren yolu. O yolu, bizim millet... Ahıska bölgesinde yaşayan o ihtiyarları götürdüler, biraz yani, nasıl deyeyim, biraz çalışmayı bilen insanları götürdü o tren yoluna. Benim amcamı da o tren yolunda çalıştırdılar, askere götürmediler, çalıştırdılar. Bizim köyden, Otkusuban'dan kaç insan

gitti, o çalıştı. O tren yolunun tikintisinde ve bizim milleti çalıştırdılar, sonunda tren yolu tamamlandı, bizi de sürdüler. O tren yoluyla trenlere bindirdiler de, sürdüler Orta Asya cumhuriyetlerine. Esasen Özbekistan, Kırgızistan, sonra da Kazakistan'ın bazı yerlerine köçürdüler Ahıska Türklerini. Yani orada da yer verdiler, Allah razı olsun Özbekistan'ın başkanından. O vakit Osman Yusufov'du, Özbekistan'da başkanlık yapan, Özbekistan'ın, yani o vaktin cumhurbaşkanı. Merkezi komite kâtibi diyorlardı, o adamı Allah rahmet etsin, çok iyi baktı bizim millete. Garip millet de... Meshebi bir, dini bir, o iyi baktı, hiçbir devlet almamış, bu Moskova da müşavirede. O deyilenlere göre, ihtiyarların dediğine esasen, hiç kimse almamış da, Özbekistan demiş ki ben bakarım. Osman Yusufov kalkmış da, demiş ki ben bakarım o millet, işte aldı, Aydan aya ürünler veriyordular, o vakit, şimdi bilmem, o vakti talon veriyordular, o talonla ekmek alıyorduk, can sayısına esasen ekmek veriyordular. O ekmekle gidalanıyorduk, fırında da ekmek pişiyordu, gidalandık onunla, iyi baktılar, Allah onlardan da razı olsun, sizden de razı olsun.

Sürgün edileceğinizi biliyor muydunuz? Yanınıza ne aldınız?

Sürgün vaktinde, gece bizi ki evlerden boşalttılar, hiçbir şey almamışız, hiçbir şey vermediler, bazı köylerde insafı askerler "Alın, ne ki gücünüz yeter, onu alın" diye dediler. Amma bizim koyde o işleri yapmadılar. Bizim koyde vardı iki uc tane Gürcü dilini bilen, onlara nesliş (meşebeyi, orman görevlisi) diyorduk ta, o demiş gizlice ki, size sürecekler de, o da kimseye dememiş, eğer o deseydi, tedaruklu olurduk ta, biraz erzakdan, başka bir şeyden alırdık, öyle ne ki var, hepisini bıraktık. Dediler ki;

- "Üç günlüğüne gidiyorsunuz, üç günlüğüne, koç..."

Sonradan dediler ki;

- "Bir ay gelmiyeceksiniz, bir aylığa sürülüyorsunuz siz Orta Asya'ya."

Bir ay yol geldik, onsuz da bir ay yol gittik, kış, soğuk...

17 bin candan çok soğukta, trenlerde öldüler. Ölenleri atıyordular, kapıları açıp atıyordular, kurt yedi, it yedi, ölüleri bile bulunmadı. Öyleleri vardı ki, istasyonlara gelen de yani, oralarda endiriyordular, onları koyuyordular. Sonra, kim bilir nereye götürüp atıyordu, mezara koyuyordular, onu Allah bilir. Çok ezapla geldik. O ezapları yolda, bu milletimizin böyle ezap çekmesi, bu da Allah'tan. Allah'ın yazısı olmayaydı, o ezapları da görmezdik, bugünkü güne kadar yaşadan o, rızık veren o. Gem bol yaşıyoruz, hayatımızdan memnunuz, Allah'a karşı hiçbir kötülüğümüz yok.

Bir de, gittim ben Türkiye'ye. Giden de hastalandım yolda, tutuldum prostatdan, 2005 yılı. Şimdi onu diyecem de, sonuna bak hele... Tutuldum gittim, doktorumuz vardı, Erol bey, özel hastanede doktordu. Gittik, orada beni tedavi yaptılar, sonra bu garipdir, gelmedir diye ucota aldılar vakıf tarafından. Ameliyyat ettiler 2006 yılın 27 Ağustos'ta, Cuma günü ameliyyat oldum. Ameliyyat olduktan sonra, 15 gün hastanede yattım, iyilendim. Allah sizden de razı olsun, ameliyyat edenlerden de, hastaneye alanlardanda, yardım edenlerden de Allah razı olsun. Sonra işte bir gün geldiler, eniştemin arkadaşları vardı, dedi ki; İstanbul'a gezintiye gideceğiz. Gittik, gece 4'te kalktık, arabalarla, Gebze'den İstanbul'a 50 km, gittik. Şahzadeler Camisi vardı, 5000 insan tutuyor o camii, gittik, imam dedi ki böyle böyle... Orada sabah namazını kıldık. Allah size de nasip etsin oralarda namaz kılmayı. Gittik, namaz kıldık sonra, ilk defa diyor buraya gelip namaz kılanlar el kaldırsın. Biz de el kaldırdık (gülüyor...), dedi ki; size simitle cay verecekler, kahvaltı edip gidirsiniz. Kahvaltı yaptık, Allah razı olsun ondan da. Sonra işte, gittik Sultanahmet Camisine. Camide şimdi cami namazını kıldık. Orada imam duran yerlerde resimler çektirdik, resimler çekenler vardı da... Sonra Süleymaniye Camisine gittik, orada yine öyle. Sonra mezarlığın yan tarafında, büyük çayxana (kafe) vardı, gittik, orada da kahvaltı yaptık. Oraya ki götürülenler, eniştemin arkadaşları, söylediler ki bu böyle oldu, böyle oldu. Oradan öyle namazına Eyyüp Sultan'a geldik, Eyyüp Sultan'da da, Allah rahmet etsin, Süleyman adında bir adam rahmetlik olmuştu. Allah hayırlı omur günler yaşatsın, Erdoğan'la övle namazı kıldım Eyyüp Sultan'da, 2 April 2006'ıncı yılda, Pazar günü, namaz kıldık, ondan sonra dediler ki cenaze namazı var. Cenaze namazı da kıldım onunla, ondan sonra caddeyle

böyle gelen de görüşemedim. Elimi uzatdın böyle, irelide bir dolğun polis vardı, onunla da canlı bir adam duruyordu, ikisi imkan vermedi ki Erdoğan'la görüşeyim. Evet, başımla "Selam aleykum" yaptık, resimlere çekmişler de şimdi, resimler de var, Allah sizden de razı olsun, ondan da. Allah fırsat versin, bizim böyle bir çekilişleri.

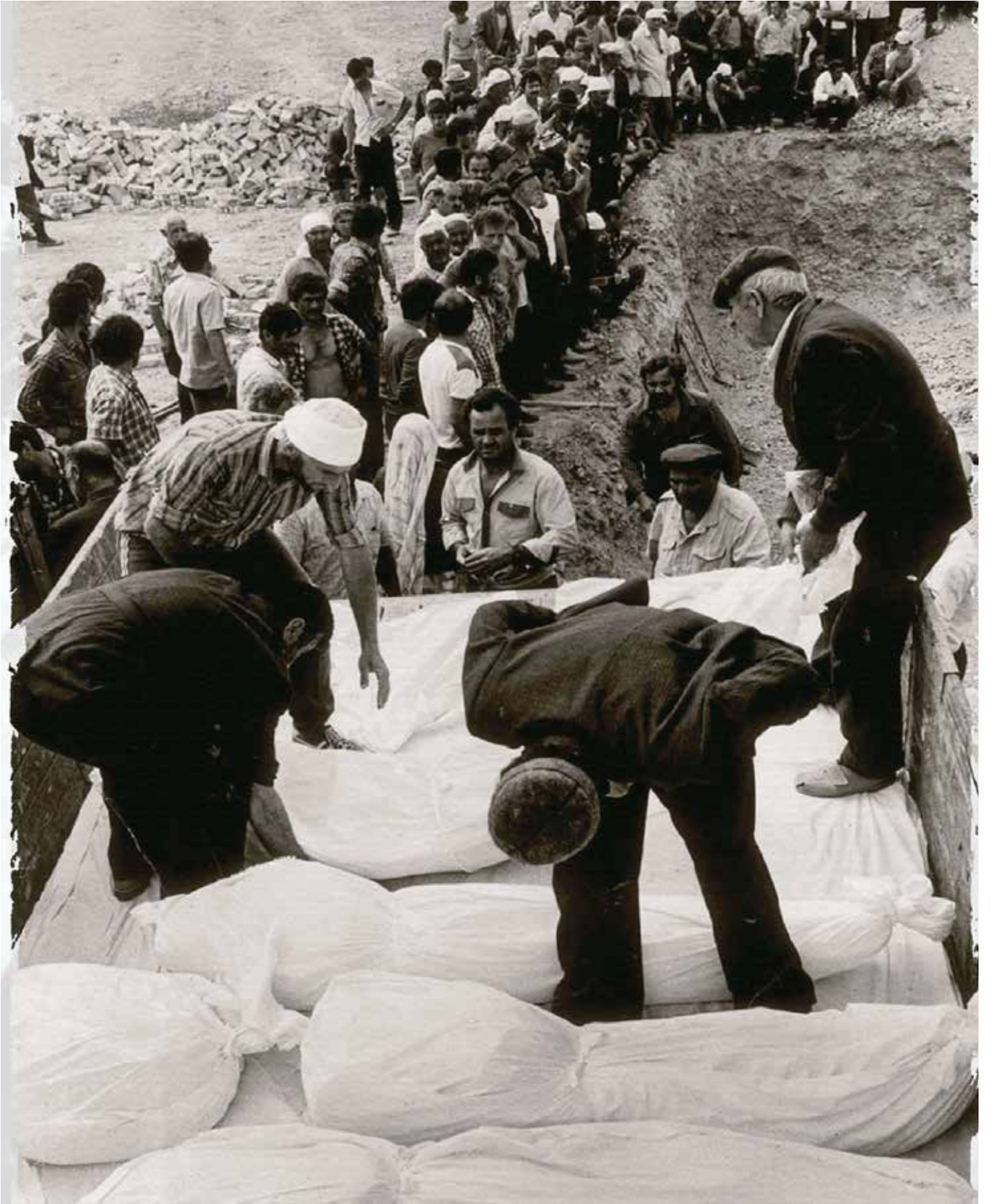
Öten günlerde amcam Vale'de yaşıyor, Seyfat amca, onu da gösterdiler, bilmem hangi kanaldan göstermişler. En yaşlı, Ahıskalılardan göçürülen en yaşlı, 93 yaşındadır. 1926 senesinde doğulmuştur. Orada hala yaşıyor. Şimdi, Allah cumhurbaşkanlarımızın canını sağ eylesin, Allah onlara insaf versin, Allah başka hükümetin başçılarına da insaf versin. Bizim milleti Ahıska bölgesine eğer götürecek olsalar, onda toy bayram olur. O sebepten ki gençlerimizin çoğu oraları görmemiş, oranın havası, oranın durumu, oranın faunası, görünüşü cennettir de cennet. Şimdi her yeri değil de, nerelerde ki ormanlıklar var, Abastuman'a benzer,

bizim koy Utkusuban, Acara ile toprağımız birdi.

Şimdi oralarda, kısmet varsa Allahu Teale yaşadacak. Şimdi çok, Türkiye'mizin de bu baştan o başa 1600 km, eni de 600 km, bu bölgelerin her yerinde bizim millet var, yaşıyor, 3 aile 5 aile, böyle yaşıyor. Şimdi bizim halkın yaşaması kötü değil, kimisi yerde çalışıyor, kimisine destek olmuşlar, çoğu iyi yerde çalışıyor, çoğu da eziyyet çekiyor, yani aile durumu, sıkıntılı yaşayanlar çok. 70% iyi yaşasa, 30% sıkıntılı yaşıyor. Her yerde öyledir yaşam tarzı. Şimdi ne diyeyim, Allah sizden de razı olsun, bilgiler alıyordunuz, bundan sonra nereye gitseniz Allah yolunuzu açık etsin. Allah sizleri de hayırlı ömür günlerle yaşatsın, sizleri... Böyle hadiseler çok.

Vagonun içinde namaz kılanlar oluyor muydu, nasıl abdest alıyorlardı?

Çok eziyyetli oldu da oğlum, vagonlarda gidende tualete gidilecek, şey duracak ki tren, istasyona da gidiyor. Kimse, vagonlara çıkamıyor, kalıyor öyleyken, tualete gitmek isteyenler. Sonradan oradakiler vagonu deştiler, etrafını bağladılar, tualeti de orada ediyordular, trendeyken. Abdest alanlarımız da vardı, namaz kılanlarımız da

vardı. İhtiyarlar, ne ki görmüş te, onların hepsini yapıyorlardı. Böyleyle biraz oldu, bütün vagonları deştiler, onun için, tualet esas. Bakıyordun, gidiyoruz, yanlardan rüzgâr vuruyor. Siberiya soğukdu. Allah hiç kimseye vermesin o günleri, hiç kimseye göstermesin, çok çetinlikle gittik. Diyorum ya, 110 bin kişiden 40 bini askere gitmişse, 70 bin 90 bin civarında... Öyle dediler. Konferansta Bakı'de. Şimdi onların içinden 17 bin can yok, yollarda hayatını kaybetti. İyi yaşadık, yani, Özbekistan'dan, ya da ki -Azerbaycan'dan imtina yapmıyoruz- Allah razı olsun baktılar, iyi baktılar milletimize.

Komendant rejimini biraz anlatır mısınız?

O vakit gittik, götürdüler ki, 16 yaşından yukarı, kimin yaşı 16 yukarıysa, kayda aldılar. Her hafta da imza attırıyordular, sonra bir aya düşürdüler, her ayda imza atıyordular. Bu köyden şu köye icazetsiz gidemezdin. Orada izin de vermiyordular, çok zulüm, 1956 senesine kadar çok zulüm çektik. 1956 Stalin öldü 5 Mart'ta. Ondan sonra Stalin'in yerine Malenkov geldi, Merkezi komite katibi, Sovyetlerin başçısı. O amnistiya (af) verdi, bizi de o komendant rejiminden çıkardı, serbest. Amma karar verdi ki, Ahıska'dan sürülen Türkler, Hemşinliler, Kürtler, onlar

kendi vatanlarından başka Sovyet'in neresinde isteseydiler yaşayabilirler.

Sizce neden öyle yaptılar?

Evet, şimdi orasını anlayamadım da, o vakit ora karantina bölgesiydi. Türkiye'yle sınır olduğu için, bizi ona sebep zaten sürdüler ki, Gürcistan'da Müslüman kalmasın. Ona sebep sürdüler zaten, zaten atalar diyordu ki;

- "Ermeni kan düşmanı, Gürcü din düşmanı."

Şimdi o bölgeden bizim şenniği onun için sürdüler, orayı temizlediler. Yukarıda kim oturuyordu? Stalin. Stalin Gürcistan'ı temizledi, bizim yerimize de başka yerden sürgün Gürcüleri getirdiler oraya. Ermenistan'a da yukarıda Mikoyan oturuyordu, onların vasitesiyle, Azerbaycan'ın toprağı vardı 114 bin km, onun bir hissesini Gürcülere verdiler. Borcalı bölgesini, iki hissesini de, Goyce mahali, birde Zangezur mahali diyorlar, 47 km Nahçıvan'la Azerbaycan'ın arası, bu bölgeleri Ermenistan'a verdiler. Ermenistan'ın Muhtar respublika olmasına, Gürcistan'ın da muhtar respublika olmasına durum yarattılar. Bu yukarıdan baskı, yani gökde ne yağdı

Azgur Kalesi

yer kabul etmedi? Hükûmetin baskısı çok başkadır. Ondan böyle, yerleri bölüştüler, şimdide 86 bin km kaldı Azerbaycan'ın, onun da 20 % yine Ermenilerin elindedir, Karabağ bölgesi, böyle yaşayış gidiyor. İnşallah onlar da düzeler, hepsi Allah'ın emri yerine gelenden sonra, hepsi kendi şeyini bulur.

Stalin öldüğünde ne yaptınız?

İhtiyarlar diyordu zaten, ihtiyarlar;

- "Derin getsin onu (Stalin'i). Kutu Stalin!"

diyordular ona. Cuqaşvili'ydi soy ismi, lakabı Soso'ydu. Stalin vefat eden de, yani oldu demiyorum da, Stalin ölen de mektebe (okula) gidiyordum sabah sabah. Her vakit saat 7'de okula gidiyordum, 10 senelik okulumuz vardı, Rus bölümü vardı, Özbek bölümü vardı, ben Özbek dilinde okuyordum. Gittim oraya. Okulun müdürü Tatar'dı, Berkutov Zakir Yusufoviç diyorduk. Bir de Ahmet Amca koşarak geldi ki, Stalin'in ölümünü, Cuma akşamı günüydü, bacıma nişan değişiyorduk ta, oradaki bacıma, bu haber verdi. Türkiye radyosu haber verdi ki, Stalin'in ölümü... Zaten hasta yatıyordu. O vakit, sabah sabah gittim, her vakit gidiyordum da, sabah yakındı ki, onda gidip okuyordum sabah sabah, çocuklar gelene kadar, getsem müdür gelmiş, beni fabrikaya yolladı, beni fabrikaya. Dedi ki; koş da haber et ki, Stalin öldü! Orada trenlerde heyecan sinyali veriyordular. Gittim fabrikaya, benim kaynımla eniştem, orada parislovoy (buhar) diyordular o zavodda (fabrikada), onlara bakıyor. Öyle bir şey var ki, par (buhar) sıcak suyun buharı, onu heyecan sinyali verdiriyor. Gittim, ben gidene kadar demişdiler, aramızda demek bir kilometre olur, okulla fabrikasının arası, ben koşu koşu gittim, ben gidene kadar oradakiler de duymuştu zaten, hazırlık yapmışdılar. Sonra, trenler, bizde üç tren geçiyordu, tren yolu vardı, onlarda tüm arabalar, trenler, ondan sonra, fabrika, hepsi heyecan sinyalleri çaldılar. Yani Stalin oldu diyene. Halk ağlamaya başladı ki bundan sonra, halkın durumu nasıl olacak? Ondan sonra daha iyi oldu, durumumuz daha iyi oldu. Malenkov geldi, Allah kendi dininize rahmet eylesin, halkımıza iyi baktı, millete de Sovyetlere de... Çok iyi baktı. Yeni yeni şeyler verdi, Stalin'in zamanında Stalin'in adını çekemiyorduk, üç adam bir yerde Stalin'in hakkında

konuşacak olsa, biri gidip satıyordu (ispiyonluyordu) ki "filankes bu sözü" dedi... Tamam, onunla gittin, o gidiş hala geleceksin... Zalim padişahdı, çok zulüm ediyordu halkına. O zaman için, o zulüm olmasaydı o hükûmeti yaşadamazdılar, çünkü o zaman onu talep ediyordu.

Böyle hak hesapla yaşandı, geldi, gitti. Vatandan ötrü gittik Moskova'ya, 23 Ağustos 1968 Tiflis'e gittik. Buradan, Bakı'dan Tiflis'e uçak bileti vermiyordular da, bunlar vatani talep ederler diyene... Gittik, bu köyden sekiz kişiydik. Gittik Moskova'da topladık, 136 kişi olduk vatan davasına ki bizim vatanımızı verin. Bizim günahımız nedir ki, bu ezabı veriyorsunuz? Gittik, merkezi komitede, Brejnev'in de kabuluna gidecektik, olmadı. Onun yardımcısı Vasilyov vardı, o kabul etti. Dedi ki; siz boşuna eziyet çekiyorsunuz, Gürcistan verse vatani, senin elinde değil mi? Gürcistan vatani verse elbet milleti götürecekler. O vakit gittik, tembellik yapmadık, 4 buçuk saat ayak üste Lenin'in müzesini movzoleyini (anıt kabiri), gittik, neyse, orada durduk, Stalin'i movzoleyden çıkarmışdılar, çıkarıp şeyde, toprağa gömlemişdiler, amma heykeli yoktu. Sonra çok kavgadan sonra, heykelini de koyacaklardı. Şimdi koydular koymadılar bilmem. 1968'den sonra bilmem daha, görmemişim ki.

Böyle durumla, halkı zulüm deryasında yaşattılar Stalin'in vaktinde. O zaman için, o zulüm olmasaydı, hükûmeti kuramazdılar, yaşadamazdılar. Savaştan sonra hükûmeti korumak için, hükûmetin kuruluşunu korumak için millete çok zulüm yaptılar. O zulüm olmasaydı hükûmeti yaşadamazdılar. Sonra da zaten, eskiden de diyordular ki; şura hükûmeti 70 yıl yaşayacak, ondan çok yaşayamaz, 70 yıl yaşayacak. 70 yıl yaşamadı Osmanlı Devleti 623 yaşadı, neden? O kanun, hüküm, sonunda her şeyin, her yerin bir kanunu vardı, o da İslam dininin kanunu, Kuran hükmüyle idare olundu. Yaşadı 623 yıl... Demek, o zamandan 1923 yıla, Atatürk'e kadar, 36 padişah geldi gitti, en çok... Şimdi bu sultanlar, hükûmet ki geldi, bugünkü güne kadar onların şeylerini yaşattılar. Bundan sonra da hükûmeti idare edenlere Allah hayırlı fırsatlar versin, yaşıyorlar, halkı yaşıyorlar. Elbette, meşe çakalsız olmaz, diyor. Türkiye'de o kadar milletin içinde, bir evde beş on kişiyiz, idare olmasın da zulüm çekiyoruk da, o kadar milleti yaşatmak kolay mı 81 milyonu? Çok zor, bütün dünya Türkiye'ye düşman!

Allah onların kara niyetlerini kendi kafalarından çıkarırsın, çünkü milletimizi koruyan devlet başçısıdır. Devlet başçısı iyi olursa, millet de iyi olur inşallah, durum iyi olur. Allah bir bölgeye, milletin huyu için bir başkan gönderiyor, o başkan o bölgeyi idare ediyor da, onunla yaşam devam ediyor, iyi, Allah yolunda. Şimdi, Allah sonumuzu hayırlı yapsın, Allah milletimizi korusun, istiyorsun Türkiye'mizi de, Azerbaycan'ımızı da, Allah korusun, her taraf düşman. Bütün oyunlar Türkiye'mizin başınadır ki, Türkiye yeryüzünden silinsin. Onu da silemezler, çünkü orada yatan evliyaların hesabı var. O evliyaların hesabına Allahu Teale orada koruyor, yaşadacak da bundan sonra da...

Nece ki ömürler var, siz görürsünüz inşallah, Allah sonumuzu hayırlı etsin, Türkiye'mizi geliştirdin. O bölgelere ki ben baktım, hem ağladım, hem gururlandım. O senayi bölgelerinde ki, o kadar milletin çalışması, o kadar 38 memlekete ticari şeyler ki çıkarıyor, geliyorsun yollarda gelende kuyruğa düzölmüş tırlar var, sayı hesabı yok! Hangi bölgeye baksan dışarı çıkıyor, hep dışarı gidiyor, var devleti Allahu Teale vermiştir Türkiye'ye, verecek de bundan sonra da, 100 binden çok camimiz var Türkiye'de, o camilerden 5 vakit Ezan eksik olmaz inşallah hiçbir vakit! Onun sayesinde Türkiye her zaman zengin olacak, olacak da! Şimdi bir epizod (sahne) var da, gece birin yarısında televizyonu açtım eniştemgilde. Açsam rahmetlik Süleyman Demirel'e iki muhbir soru cevap ediyorlar. Soru veriyor, o açıklıyor, Süleyman Demirel rahmetlik, Kuran'ın ayetleriyle okuyor, onlara cevap veriyor, irelisini bilmem ne var ne yok, açtım ki yarından geçmişti konuşmaları. O vakit dedi ki;

- "Siz biliyor musunuz, Türkiye'mizde 75 binden fazla camimiz var, bu camilerden 5 vakit Ezan okunan da Türkiye toprağının bereketi eksik olur mu? Bereket üstüne bereket gelir."

Bu sözleri televizyonda duydum da, çok ağladım. Hem ağladım... Süleyman Demirel hakkında çok bir şeyler soyluyorlar da, oradaki ayetleri okudu, izah etti o muhbirlerle verdi. O vakit hem ağladım, hem gururlandım.

Şimdi Allah insaf versin devlet başçılarınınaki devletleri Allah sulh amanlık içinde yaşatsın, halkımızı, dünya halkını... Allah yardımcımız olsun. Şeyde gidende gittik, çok zulümler çektik, Özbekistan'a indik ki, erzağ veriyordular, bölüp veriyordular, biz çoğluktuk, güzel ışıklı bir bina verdiler bize. Orada kömürümüz de vardı, sobayı da hazırlamıştılar, sekiz kişiydik, çoktuk. Orada yaşamaya devam ettik. Bir zamandan sonra o evden çıkarıp başka bir eve koydular bizi. O da büyük bir güzel, yakışıklı binaydı. Neyse onda söz yok, yaşamaya devam ettik. Bir vakitler biraz kıtlık oldu, babam askerden gelmemişti, kıtlık oldu.

Sonra işte, sonunda mecbur oldular ki, bir oğlunuz var da, bu ölmesin diye, hastalamıştım da, ölmesin diye, bacım arkasında pazara götürdü, annemle beraber, Allah, ölenlerinize rahmet ettik. Şimdi gittik pazara, iştah yok ki yiyessin. İştah yok, amma benim ekmeğe gözüm düştü. Ekmek de, Özbek tandır da pişiriyor ekmekleri. Babamın nişan yüzüğü vardı, onu kaldı verdiler bir tane ekmek aldılar. İşte ondan az bir şey yedim, ondan biraz neyse, sonra babam geldi, elbiseler getirmişti, Taşkent'ten getirmişti elbiseyi, oğlum yaşıyorsa giyinir, yaşamıyorsa başka kimseye veririm, diye almıştılar. Onları da geyindik, Allah ölenlerimize rahmet etsin...

Şimdi benim annem Posoflu'dur, Sarıçiçek Köyünden, 1922'inci yılı, bizim köye, Utkusuban'a gelin gelmiştir, babama gelin gelmiş. Ondan sonra işte 1927'inci yılı büyük ablam vardı, onunla beraber Xertuza, şimdi Sarıçiçek koyudur. O vakit gidip geliyor, sonra işte üç tane dayım vardı, üç dayımın üç torunu Almanya'ya gitmiş. Biri İzmir'de Menemen'de yaşıyorlar. Dayımın torunu da, şeyde kalıyor, köyde. Şimdi onlar da köyü bırakmışlar, köyde bir ihtiyar kalmış. 2018'inci yılda dayımın oğluyla görüştüm Bursa'da Panahir'de. Bursa'nın Panahir diyen, terminala yakın yerededir, onunla görüştüm. Demek ben 79 yaşında, o 76 yaşında. Ameliyyat olmuş başından, biraz şeydir de, yönetiyorlar işte böyle. Bu vaziyetle görüştük dayımın oğluyla, dayımın torunları var, iyidir.

Yüzük verip ekmek aldık, dediniz ya... Ondan önce ne kadar vakit ekmek yemiyordunuz da o yüzüğü verip ekmek almaya mecbur kaldınız?

Yok, ekmek yiyordular. Ekmeğimiz bol, ben yiyemiyordum, hasta da hasta, iştah yok ki ekmek yiyeyim. Onun için beni pazara götürdüler ki, belki bir şeye gözü düşer de, ondan alalım da, yesin de iştaha gelsin, onun için. Yoksa geçinmemiz iyi, hükümet bakıyordu, veriyordu erzağı. Babam gelenden sonra daha da iyi oldu, çalıştı.

Bayramlar nasıl geçiyordu Ahıska'da?

Ahıska'da elbette, o vakite kadar vardı, ben çocuk olsam da, bayramları kılıyordular. Benim dedem hocaydı, koyun hocaları da vardı. O Hacı'nın da dedesi hocaydı. Onların hepsi bayramları da kılıyordular, oruçlarını da tutuyordular, teravilerini de kılıyordular. Onlar kendi yerinde. Amma, Orta Asya'ya gittik ki Özbekistan'a, çok zulüm oluyordu. Soviyet hükümeti din düşmanıydı, dinsiz hükümetiydi de, o vakit bizim buradan bir 200 metre bizden ireli cami vardı, bizim evden ireli. O camiye kapatmışdılar, o kasaba da deee beş on tane camiye kapatmışdılar. Bir tanesine izin vermişdiler ki, orada namaz kılasınız. Namaz kılmak için bir camiye izin vermiştiler. Bayram günleri çok zorluk çekiyorduk, bu köyden o köye, o köyden oraya. Öyle oluyordu ki, bayramları mezarlıkta kılıyorduk. İmkân vermiyor da, imkan vermiyor hükümet ki namaz kılasın. Bu zulümleri de gördük. İreli gelen, o vakit iyi okumuş olan kimdi?.. Hoca dersi alan, eğitim alan, yani şeyde o adamları da 1936'ıncı yıldan başladılar yakalamaya, okuyan hocalarımızı, bir bahaneyle o hocalarımızı, ireli gelenlerimizi yakaladı Şura hükümeti, Soviyet hükümeti, yakaladı götürdü Sibiryaya. Hala Sibir'de yatanlarımız vardı, gelenlerimiz de vardı. O müddeti bitenden sonra, kaç yıl ki hapis veriyordular, o müddet bitenden sonra geliyordular...

Neden sürüyorlardı ki?

Şimdi köylerde ireli gelen adamları yakaladılar. Onları biraz yani, diribaş, gözü açık (ileri gelen) insanları yakaladı götürdüler ki, bu halkın önünde durup tablikat götürmesin hükümete karşı. Bunları yakalayıp götürdüler. Ondan sonra 1939'da savaş

başladı, 2. Dünya savaşı. İreli gelen kadrolarımız da çoğu o vakit savaşa çağırış da, onlar da gitti. Geride kalanlar da, biraz yaşlı adamlar da, savaşın iyi kızgın vaktinde topladı götürdüler. O ireli gelen adamların çoğu zaten yok...

İleri gelenler kimlerdi, aklınızda kaldı mı?

Şimdi ireli gelen diyerken, bizim köyden üç dört tanesini götürmüşdüler. Geri bırakmışdılar onları ki hükümet aleyhine çalışan değil, sakindirler. Sonra askere götürdüler onları, başka köylerden o yani, hocaları da... Hocalardan ders almış hocalar, onların çoğunu tuttu sürdüler Siberiya'ya. İhtiyarların söylediği söze göre, ileri gidenler, göze görürken, yani bir, bu halkın önünde durur da, halkı yönetir de... Bu hükümete karşı mı? Nereye karşısa, onları tuttu götürdü. Sonra da sürgün oldu zaten... Devletin kanunları vardı, anayasa. Anayasayı üç kez değişti Stalin. Sonuncu, 1936. Yıl 5 Aralık'ta... 5 Aralık ondan kaldı. 1936. yılda bu kanunu verdiler anayasa testikledi. Anayasa da deyiliyordu ki, milletler o vakit hep Türk yazılıyordu. Orta Asiya milletleri, Türkistan adlanıyordu. Orada, buradaki Azeriler de, hepsi Türk adlanıyordu da, bunları ayırdılar, milletleri ayırdılar, o anayasada, 5 Aralık'ta ayırdılar. Ondan sonra milletler arası kavga çıktı ki neden bu işleri görüyor Soviyet hükümeti. O vakitte, köylerde ileri gelen adamları yavaş yavaş yakalamaya başladılar. Yakalamanın sebebi de, bir boynunda bir günah yok ki, kimseyi yalandan şahit ettirdiler ki, sen böyle dedin, bu şeyle de o adamları da yakaladı götürdü Siberiya'ya sürdüler. 1936. yıldan sonra, 1936, 1937, 1938... Sonra da Kolhozlar kuruldu, 1938'inci yıldan kolhozlar kurulmaya başladı. Kolhozlarda da çok, yani kollektiv hozyaystvo (halk emek birliği) birlikler var, şimdi ferma teserrufatı diyorlar da. Yani 30, 40, 50 adam bir yerde çalışsalar, toprağı becerseler, ondan gelen geliri bolseler, ondan gelen işte böyle onlara bu hak hesapları söylediler amma, çoğunu yakaladılar bizim bölgede.

Hükümetimiz Gürcü, yukarıda oturan Gürcü, Ermeni zulüm ettiler halka, Müslümanlara çok zulüm ettiler. Başka bir şey yok, zaten oraları da temizlemek istediler... Ahıska bölgesinden sürülmemizin sebebi Türkiye'yle sınır, yani bizden 15 km olurdu da Türkiye sınırına... Bizim köyden, orada pasaport veriyordular, 3 numaralı nişan koyuyordular, kredi kart var ya, onun talon gibi bir şey veriyordular pasaportun

içinde... Babamın pasaportu duruyor şimdi yine, onun içinde öyle yazılı. 3 numara sınıra, çeper (cit) çekilen sınır var ya, o sınıra kadar gidebilir, yani korkulu bölgelere gidemezsin. Nere ki bölünmüştür oraya kadar gidebilirsin.

Ondan sonra başladılar, halkımıza çok, çok zulüm ettiler. Türkiye'ye gidenlerimiz oldu da... Kaçan, köylerden kaçan, Soviyet zulümünden kaçan... Dolandırıyorlar da... Köyde ajanlar çok, Soviyet'in tarafını tutan ajanlarımız çok köylerde. Kendi içimizden köyde yaşayan, beraber komşu yaşıyoruz da, bunların içinden köyde ne haber oluyorsa hemen gidip, orada NKVD diyorlardı, şimdi KQB diyorlar, gidip oraya emniyete diyorlardı ki;

- "Bak böyle böyle, filan adam böyle böyle..."

O adam hemen gelen gibi de onu yakalayıp götürüyorlardı, o gidiş gitti, daha o adam geri gelmiyordu ki... Böyle satkınlarımız da olmuştur. Şimdi o zulümlerin karşısında da Allahu Teale onlara zulüm etti... Bize dediler ki;

- "Size buralar yakışmaz, gidin..."

Sizi ihbar edenleri biliyor muydunuz? Vagonun içinde onlar da sizinle beraber miydi?

Onlar da bizimle beraber gitti. Onlar da Özbekistan'da da yine o hesabı çektiler, NKVD'ye yine milletimizi satıyorlardı. Bu rejim altında yaşattılar. O rejim altında yaşaya yaşaya, yine o köyden bu köyden gizlin kaçıyorlardı. Benim ablam var Filita'da, bu köyde, 3 km aralıda ablam yaşıyor. Bu köye gidende, gece gidip geliyordum, kimsenin haberi olmuyordu. Amma sabah ki gün çağırıyorlardı komendaturaya ki;

- "Akşam, gece neredeydin?"

Allah'tan başka kim gördü ki beni? Böyle satkınlarımız da olmuştur köyde. Onların belasına uğradı milletimiz...

KESİRE HASANOVA- AZERBAYCAN

ADİGEN, 1934

10 Yaşındaydı

“

“Kazakistan'ın çöllerinde 3 gün aç susuz kaldık. Kar yok ki, kar getirip eritip yiyelim, annelerimiz ağlıyor, çocuklar ağlaşıyor, su yok, ekmek yok, bir şey yok. O günleri gördük, üç gün aç kaldık, oradan geldik Taşkent'e. Taşkent'e geldik, bir bir arıyorlar ki öleniniz var mı, yiteniniz var mı? Tezden haber alanlar gizlediler ölüleri. Tutamayan da sürükledi, aldı gittiler, atdılar ne yaptılar bilmem...”

“Ooo vatani hiç deme ola... İstiyorum ki toprağı alıp kucaklayıp uyuyayım.”

”

Babamın adı Ziya'dır, neslimiz "Çolaklar" diyorlar, orada doğulmuşuz, yaşım 85. İsmim Kesire, Ziya kızı. Kayınpederimin ismi de Hasan'dır. Ahıska'nın Varxan Köyü'nde yaşıyorduk, tarla da ekiyorduk, biçiyordular. Öküz arabası ile geliyordu içtiğimiz maden suları, amma gelende çok zulumnen geldik, çok... 9 kişiye 1 cuval un verdiler, 9 baş kulfete...

Gitti annem getirende, ineklerimiz var, camışlarımız var 180 can, koyunumuz var, peynir getirek, yağ getirek de... Askerler dövdüler, dövdüler ki,

- "Sen neden giriyorsun?"

Vallah bak fırında ekmek yana yana, o ekmeğin günahı tutsun onları. Ekmek yana yana kaldı

fırında, askerler izin vermedi. Öyle işler geldi geçti. Köyümüze çok asker döktüler oğul, hiç demediler ki nedir? Sabaha 2 saat kalmıştı, 9 yaşımıydım da ben biliyorum, 2 saat kalmıştı sabahın açılmasına. Geldi dediler ki;

- "İdarede toplantı var, toplantıya gelin."

Benim babam da askerlikten yeni gelmişti, iki koltuk değeneklerle geziyor. Dedem ihtiyar, gittiler dediler ki,

- "Sizi Orta memlekete sürecekler..."

Bu orta memleket nedir? O vakit ihtiyarlar neyi biliyordu ki?.. Ben zaten bilmiyordum, dedelerimiz...

- "1,5 saate bu koyu 1,5 saate boşaltın." dediler.

Boşalttılar, gittik, aç, susuz, koymadılar ki, bir lokma ekmek alalım evden, gittik orda, şişelerimize vuruyordular, leğenlere, kovalara vuruyor yuvarladılıb oynuyordular askerler. Bize izin vermiyorlardı ki gitmeye. Çok zulüm verdiler, çok... Bizi arabalara yüklediler, 9 yaşındaydım, bugünkü gibi bilirim, arabaların, yollardan ki geçiyorsun elektrik teli gibi, kaç tanesinin boynundan, belinden elektrik çarptı öldü, yollarda düştü, kaldı... Sonra getirdiler trene, trene getirdiler, kömür taşıyan trenlere. Kapısı yok penceresi yok, biz de üşüyoruz, getirdiler. 27 gün gece gündüz yol geldik biz...

Kazakistan'ın çöllerinde 3 gün aç susuz kaldık. Kar yok ki, kar getirip eritip yiyelim, annelerimiz ağlıyor, çocuklar ağlaşıyor, su yok, ekmek yok, bir şey yok. O günleri gördük, üç gün aç kaldık, oradan geldik Taşkent'e. Taşkent'e geldik, bir bir arıyorlar ki öleniniz var mı, yiteniniz var mı? Tezden haber alanlar gizlediler ölüleri. Tutamayan da sürükledi, aldı gittiler, atdılar ne yaptılar bilmem...

Çocukdum, amma aklımda kalmış. O işler geldi başımıza geçti. Oradan da gittik Özbekistan'a, Namangan, Andican denilen yere, ora gittik. Orada da dediler ki;

- "İnsan yiyenler gelmiş."

Özbeklere... Özbekler de bize yakın gelmediler,

korkuyordular. Bir soğuk idi ki üşüyoruz, yağış yağıyor. Aç susuz gün gördük, gittik yonca yedik yavrum. Aç... Bahar oldu, yonca yedik. Yoncadan baktık ki, sonra siyah böcekler çıkıyordu yoncadan, gizleniyorduk ki öğretmen görmesin. Topluyor getiriyorduk ki, ellerimiz siyah olmuş, kurtlar geziyor, yedik, çok çocuk orada öldü. Çok ihtiyarımız da orada öldü. Benim annem acından öldü yavrum...

Dil bilmiyoruz, dil bilsen de diyordular ki;

- "Siz insan yiyormuşsunuz, gelmeyin yakın."

Ne zulümler gördük yavrum Özbekistan'da da. Ehhh, geldik çıktık bu vakite, ninem vardı, babam orada da askerde... Bir ayağı şöyle, diğer ayağı da şöyle yoktu. Koltuk değenekleri ile geziyordu. Onu bile koymadı ki eve gidip bir çuval tahıl, un alsın, onu bile koymadı o asker. Her suç Gürcü'dendi. [Tabii esas] Allah'tandı. Oldu, başımıza geldi. Aç susuz geldik trenin içinde... Trenin içinde siz de benim balam, çıkacaksın da dışarı (tuvalet ihtiyacı için), gidip trenin altına giriyorlardı. Kimisi ayağından kimi başından kesiliyordu çıkarken. Orada çok milletimiz telef oldu, Kazakistan'da, en fazla Sibir'de. Öyle işler geldi başımıza geçti ki...

Özbekistan'a gittik yağış, şimdi ki kimi ne naylon var ne bir şey, hiçbir şey yok. Yukardan yağış yağıyor, döşeğe sokulduk, döşeklerin altınan gecti yağış... O soğuşun içinde yattık hastalandık. Benim dört görümüm oldu, bir de dedem. İki ayın içinde dört tanesi oldu amma, kızlar idi ha... Kayınvalidem de ağlaya ağlaya gözleri kör oldu. Öyle geldi geçti başımıza. Bizi bir ay boyunca aynı hapisteki gibi, kapalı tuttular. Bir ay tamam oluyor götürüp imza attırıyorlardı. 18 yaşdan yukarı, oraya gidiyorlardı, eğer getmesen, gelip seni arıyorlardı. Pazara gidemiyordun. Buradan Saatli iline gidemezdin.

Diyordu ki;

- "Sen kaçarsın."

O zulümleri de gördük. Allah'a kurban olayım, her türlü zulümü gösterdi bize... Her iş geldi geçti başımıza...

Neleriniz kaldı orada?

Ehh! Ne diyorsun oğul, 9 cana bir çuval un verdiler, iki de yastık. Kalan hepsi Gürcülere kaldı, bize bir şey vermediler. 180 can koyunumuz kaldı. Benim kayınpederimin de 180 can koyunu vardı, camışı vardı, ineği vardı, hepsi onlara kaldı. Vermediler ki birini kesip yolda yiyessin... Bizi öyle cırlı cıplak çocuklarla götürüb dökdüler dışarı... Akşam namazın vaktinde doldurdular arabalara. Dediler,

- "Sizi sürüyoruz."

Şimdi dil var, o vakit dili bilmiyorduk. Dedelerimiz, babalarımız, köyde insan yoktu. İhtiyarlar vardı, bir de askerden gelenler var idi, kalan hepsisini

götürdüler. Altı tane amcam yok, askere gitdi gelmedi. Bir benim babam geldi, onu da diyorum ya, bir ayağından kurşun değmişti, biri buradan biri buradan, çolak... Gezemiyordu. Bu işler başımıza geldi... Şükür o güne de, bugüne de. Ne yapalım?..

Bize biraz trenlerin içini anlatır mısınız? Akrabalarınız ile aynı vagona mı bindirildiniz? Korktunuz mu? Vagonlarda ne yediniz ne içtiniz?

Öylesi vardı ki üç aile bir vagondaydı, öylesi vardı ki iki aile bir vagondaydı; penceresi yok, kapısı açık. O vagonlarda gittik, aç susuz gittik. Yani veriyordular, makarna çorbası 1 kepçe, amma o çorba adamı doyurmaz ki... Onunla gittik, 27 gün yol gittik biz, korktuk. Bu Bakü'ye ki geldik, dediler ki;

- "Sizi denize dökcekler, Özbekistan almıyor."

Ahiskalı ressam Canpolat Qaharmanov'un sürgün çizimlerinden

Bakanın ismini de unuttum, çocuktum sonuçta, Bakü'nün bakanı demiş ki;

- "Almıyorum, benim kendi milletim açlıktan oluyor, ben sizi ne yapacağım?"

Pencereleri bağladılar, kapıları kapattılar, çivi çaktılar. İhtiyarlar ağlıyor, çocuklar ağlıyor, derya da gözüküyor Bakü'de...

- "Deryaya dökeceğiz." dediler.

İşte orada kapı, pencere kapatıldıktan sonra çok korktuk. Sonra geldi açtılar, sevindik. Şukur Allah'a ölüme götürmediler. Böyle işler geldi geçti başımıza oğul. Özbekistan'da da çok zorluk çektik.

Yer oynuyordu, gittik de yer oynuyordu. Bir ayın içinde üç gün evde uyuyamadık, yağışın altında uyuyorduk, yer oynuyordu (deprem oluyordu) çok onda...

Vagonda ölenlere ne yapıyorlardı?

Sürükleyip götürüyorlardı, atıyorlar, ne yapıyorlar. Kim ki saklıyordu, diyordu ki,

- "Ben nereye gitsem olumu de oraya götüreceğim."

Olmayanda ne bileyim atıyorlardı ne yapıyorlardı sürükleyip götürüyorlardı. Dil bilmiyorduk, Özbekçe... (gülüyor...). Özbekler gelip diyordular ki,

- "Kesel var mı kesel?"

Kesel, hastaya diyorlar. Biz de diyorduk ki,

"Keser, balta, hepsi kaldı."

Biz ona öyle diyorduk da biz hastaya "hasta" diyoruz, dünyasını değişene böyle oldu diyoruz, dünyasını değiştirdi. Çok ezap çektik çok...

Özbekistan'a indiğinizde aileniz ile birlikte miydiniz?

Yok oğul. Şimdi trende öylesi var ki aile bir yere düştü, öylesi var ki yarısı birine yarısı o birine düştü. Hepisi bir yerde değildiler ki... Kaç tanesi sahibini bulamadı, yitti, battı, sonradan buldu. Açlık vakti para mı var ki binip gidesin, araba mı var idi o vakit binip gidesin? Öyle işler oldu...

Orada insanlar sizi nasıl karşıladı? Yardımcı oldular mı? Size orada iş verdiler mi?

Yok, kimse demedi ki,

- "Neden geldiniz?"

Fakat diyordular ki,

- "Bunlar insan yiyenlerdir."

Onlara öyle anlatmışlardı biz gitmeden. Onlar da bizden korkuyordu ki, bunlar insan yiyenlermiş. Gelip bakıp kaçıyordular. Sonra sonra o vakit Sovyet'in iyi vakti idi, kolhozun başkanı var idi, muhasebecisi var idi. Yavaş yavaş geldi öğrendiler ki, yok insan yemiyor bunlar, Müslümandırlar. Biz kasım ayında gittik, iş var idi evet, git kolхозda çalış. Özbekler ile bir yerde çalışıyorduk, beraber çalışıyorduk Özbekler ile. Para da veriyordular amma çok az. O vakit para nerede var idi, toplanıp çalışıyor, tahıl veriyordular bir iki çuval. Açlık vakti, zaim (kağıt bedel, iş karşılığında verilen şey) diyordular. Ne yapacağım ben onu, koyuyorsun bavulda duruyor sandıkta... Böyle zulümleri de gördük.

20. yy. başlarında Rabat Kalesi

Benim annem acından öldü oğul! Annem 34 yaşında öldü. Ot yoktu ki bişirip yiyelim. Ot bulsan da tuz yok, Özbek'ten gidib diyordun ki;

- "Biraz tuz ver, biraz ver bu otu tuzlayak da yiyelim."

Nemengen'de olduk biz, Andican'da olduk, ele işler geldi geçti başımıza...

Stalin öldüğünde ne hissettiniz, neler konuşuldu?

O, sürgün etti bizleri. Ona ne diyeceğiz yavrum. Allah'tan bildik. Hiçbir şey demedik, kendi dini ile rahmet olsun, ne diyelim ona?.. O sürdü, amma yazı öyle yazılmışdı bize... Allah'ın emri olmasaydı bizi süremezdi. Oraları büyükler bilir, bilmem bir şey duymamışım.

Vatana gittiniz mi ondan sonra?

İki defa gittim, Nizam götürdü. Ooo vatani hiç deme ola... İstiyorum ki toprağı alıp kucaklayıp uyuyayım. Abastuman Koöyü'ne gittik. Her köyü gezdik, her köyü gezdirdi. Camilerimize gittik, kenarlarını öptük, gezdik. Dedem gezmişti, babam gezmişti, akrabalarım gezmişti. İki katlı camimiz var, biz Varhanlı'yız, Annem Abastumanlı'ydı. Varhanlı'yım ben, köy kızı, köy geliniyim.

Vatan nedir? Fırsat olsa yine gider misiniz vatana?

Oohh, vatan cennettir! Vallah oğul, o ki şöyle camlara bakıyorsun, saydım da yedi tür cam var. Vatan cennettir! Kondarı (kekik), fesleğeni!.. Vallah istiyorsun ki, bu toprakta uyuyayım da hiç kalkmayayım. Kokusundan doyuyorsun. Bereketli topraktır. Burada tuzludur, orada yok. Nereye ekin eksen çok güzel olur. Bu yıl gidecektik amma Türkiye'ye gittik. Gedeceğim gene, ölsem de daha iyi, orada olurum, toprağımda gömerler, gideceğim. (Gülüyor...) Diyor ki,

- "Düğünden sonra götürüyem."

Oğlum çalışıyor, vakti yok. Olsa, bugünden giderim. Şimdi Ahıska'da çok yaşıyorlar, 80 aile yaşıyor.

Türkiye'de akrabalarınız var mı?

Bizim Fatma, İslam'ın hanımı. Onun kardeşi 16 senedir Ahıska'da yaşıyor, Ahıska'da milletimiz çoktur. Mislim ismi, yaşıyorlar çok. Benim Türkiye'de kardeşim var, torunlarım var, vardılar. Şükür Allah'a, dilimiz bir dinimiz bir. Elbette kabul ettiler bizi oğul. Vallah düzünü desem diyerim ki, ben ölsem benim kayıvalidem, kayınpederim burada, ninem burada, eşim burada. Ben ölürsem Türkiye'de kimin yanında yatacağım? Onsuz burada kabirde bir yerde... (Gülüyor...)

Türkiye'ye dair bir şey söylemek ister misiniz?

Allah korusun!.. Allah'ın duası olsun oğul, Allah'ın duası olsun! Kokumuz birdir! Türk ne, biz ne?.. Biz de Türk'üz sonuçta, Türk'ten gelmişler, boş yere de orada yuva kurmamışlar, kokumuz Türk'tendir. Bursa vilayeti, Erikli Köyü'nde bizim dedemiz var, onların evlatları var şimdi, vardır...

Gürcüler hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden onları sürgün etmediler de sizi sürdüler?

Hemen bu vakitti. Bak Kuran'a and olsun oğul, böyle akşam çağıydı, o kadar Gürcü geldi köyümüze ki, şaşkırdık ki bunlar neden geldi? Ninelerimiz diyordu ki,

- "Bunlar neden geldi?"

Ne bilelim biz neden geldiler?.. Gürcü çok geldi sabaha yakın, dedi;

- "Gürcü yaşayacak, siz gittiniz Orta memlekete..."

Orta memlekete, Taşkent'e...

Neden sizi sürdüler?

Ben nerden bileyim oraları oğul. 9 yaşında gelmişdim, ne günahımız vardı bilmem... Ama günah ne olacak ki? Hiçbir şey. 6 tane amcam vardı, gitti askere gelmedi. Günahımız mı var? Babam geldi yürüyemiyor. Biz onlara ne yapıyorduk, Gürcülere? Biz kendi dinimizi, onlar kendi dinlerini yaşadılar.

Dediler ki,

- "Siz gideceksiniz, biz yaşayacağız."

6 amcam gelmedi oğul, 6 tanesi gelmedi... Oralari bilmem de Şavxinaz Bacı var o benden daha büyük 90 yaşında. Allah korusun, Allah uzun ömür, can sağlığı padişahlarımıza versin, milletimize versin, dünyamıza huzur istikrar versin oğul! Ne diyeyim? Allah eksik etmesin padişahlarımızı... Erdoğan'ı da... Erdoğan'a Allah uzun ömürler versin, can sağlığı versin! Biz o kadar sevindik ki, şükür Allah'a ki, Türkiye'ye bakıyor burada bize kimse değmez, rahat yaşıyoruz. Allah uzun ömür versin o padişaha. Şükür oğul, vallah şok sevindik hepimiz ki, Türk bize sahip çıktı. Türk sahip olmasaydı kim bilir bizi şimdi nerelere gidecektik?.. Türk bize babalık yaptı, kardeşlik yaptı. Korusun Allah Erdoğan'ı da, milletini de, herkesi... Allah evlerini ocaklarını bozmasın, padişaha da uzun ömür, can sağlığı versin Allah!

“

**Yazı yazdım aradan
Dağlar kalksın aradan
Ayrıldım ayrı düşdüm
Kavuşdursun Yaradan.**

**Bu yazı ne yazıydı eli teraziydi
Alçaklı yüksekli gelen tabibler
Yok mudur ilacı aldı dert beni
Bir mertlik eyledim semtine vardım
Tılsım misali çaldı dert beni.**

**Ay ağalar gelin tarif edelim
Kimim yok kimsem yok bile derdimi
Artırır artırır bu kanlı felek
Yiter gider ümmana sele derdimi.**

**Bir gün olur, bu dert belimi bükür
Atar hicran oku ömrümü söker
Ne kerkedan kuşu neneye çeker
Yüklesen götürmez file derdimi.**

**Âli Osman devletini çektim yeridim
Gence Dağlarını kuşatan benim
Ne zaman gelirse kılıç kılıca
Davud'un zırhını deldiren benim.**

**Ay oğlan Allah'a yalvartırım
Bir halaylar dağıtır toplar bozarım
Bin düşmanı bir sıraya düzerim
Gem etmeyen günü melul gezerim
Ben bir canana cellat olmuşum.**

**Letifşah'im der ki can ayağiyım
Hicran yeskeniyim, gam tutsağım
Mehriban Sultan'ın kurbanlığıyım
Yar uğrunda ben ölmeye gelmişim.**

**Han içinde yatan bihaber oğlan
Bir at alıp şirin cana giderim
Yakam bir kesilip ey sebri kereli
Ateş alıp yana yana giderim.**

**Aynımdan tutaram yeşil yalıyı
Tutarım gözlerim, öterem gözlerim
Kendi elimle yazmışam bu arzuhalı
Sana verip birini şana giderim.**

Şiir: Güler Aliyeva.

”

HAFİZ SULİYEV-AZERBAYCAN

ASPİNZA, 1931

13 yaşındaydı

“

Bize dediler ki: "Sizi buradan alıp Orta Asya'ya götüreceğiz bir aylığına. Sebebi burada kavga geçiyor, olmaya ki sizi de öldürürler." Biz de inandık.

"O demiryolunu bizim kendi halkımıza yaptırıldılar, bizi de onunla sürgün ettiler."

"Bizim köyden 550 kişi çıktık, onların 100 tanesi yolda can verdiler. O dünyalık oldular, nerede ki istasyonlarda durak oluyordu yalvarıyorduk ki bunu götürelim vagonan. Onu götürüyorduk bir çukura bırakıyorduk. Düşün, bu yürek nasıl olur çocuğum? Ben götürüp ana babamı çukura attım!.."

"Görmesek bile bizi burada tutan Türk'ün adıdır. Türk olmasa burada Rus, Kazak bizi yaşatmaz."

”

Soyadım Suliyev, adım Hafız, baba ismi Mifioğlu. 1931 yılında doğdum. Buraya 1945 yılı 15 Kasım'da geldik. Bizi bir meydana davet etdiler ki, iclas (toplantı) olacak. Biz oraya toplandık. Bize dediler ki;

- "Sizi buradan alıp Orta Asya'ya götüreceğiz bir aylığına. Sebebi burada kavga geçiyor, olmaya ki sizi de öldürürler."

Biz de inandık. Hatta eve geri bırakmadılar. İneğimiz, koyunumuz vardı, ineğimizi, koyunumuzu bıraktık, inek, koyun nasıl insan ağlıyorsa o şekilde ağlıyorlardı balam, öyle bağıryorlardı. İnek, koyun gitdi. Bizlere dediler ki;

- "Sizler araba gelecek, sudabekir Amerikan arabası ile götüreceğiz Orta Asya'ya, bir aylığına. Bir ay yaşarsınız, sonra kendi vatanınıza getireceğiz."

Biz oradan geldik. Bizi getirdiler doldurdular vagonlara. Yük vagonları diyorlardı, biliyor musunuz şimdi burada da var o yük vagonları. O zaman dediler ki;

- "Hangi demiryolu ki hiç gerek değildi, o demiryolunu bizim kendi halkımıza yaptırdılar, bizi de onunla sürgün ettiler."

Geldik, "Anzur" diyorlardı oraya. Anzur'da bizi bindirdiler gece. Bize diyorlardı ki,

- "Hiç korkmayın."

- "Korkmayın diyorsunuz da bizi bu yük vagonlarıyla nereye götürüyorsunuz? Yolcu vagonu olsun, millet bu mal vagonunda mahvolacak, hastalanacak." deyince;

- "Biz bakarız bir şey olmaz." dediler.

Bindik mal vagonlarına. 27 gün yolda geliyorduk çocuğum, 27 gün vagonlarda geliyordu, istasyonlarda duruyordu. Geliyordu askerler kimseyi bırakmıyordu. Bağırıyordu ki, iki kova, bir çuval. Sebebi çuvala ekmek, kovalarla su. O kadar ki can baksınlar...

Bu halde biz, 27 gün bu şekilde vagonun içinde... Soğuk mal vagonunu biliyor musun çocuğum? Size ne diyelim, mal vagonu nasıl olur? Soğuk, ortada bir ısıtıcı var idi vagonun içinde, o ısıtıcıya getiriyordular çuvala kömür dokuyorlardı, yanmıyordu. O istasyonlara nerde ki duruyorduk, etraflarda daraba oluyordu atılıyorduk, ne ki koparıyorduk koparıyorduk ki getirip ateş yakalım.

Ben biraz kardeşlerime göre biraz büyük idim, 15 yaşındaydım. Bu misal 8 yaşındaydı, diğeri 7 yaşda, diğeri yine öyle. Yine ben biraz çabalıyordum. Kardeşim söyledi ya; annemin kucağına oturuyordum, bir tane halı vardı, küçük halı. O halıya sarılıyorduk, annemizin etrafına diziliyorduk ki annemiz bizi ısıtıyordu. Bu kadar zorluk çekiyorduk, hastalananlar oluyordu.

Şimdi Allah'a şükür yaşıyoruz da öyle bizim tuvaletlerimiz var değil mi? O zaman hiç yoktu. O zaman ne yapıyorduk, tahtayı kaldırıyorlardık

misal, 20 tane insan oluyordu oturuyordu. O 20 kişinin yanında gidiyordu kadınlar olsun, erkekler olsun onlar oturuyordular, dışarı çıkıyor gelip oturuyordular. Can gidiyordu ki ben insanların içinde nasıl yapayım, şimdi sen erkeksin ben de öyle çıksak anan bakar da söyler ki ayıptır. O zaman o iş yoktu çocuğum o hale geldik ki ayıp falan saymıyorduk. Onlar bir yana diğer taraftan biz diyelim ki bizim köyden 550 kişi çıktık, onların 100 tanesi yolda can verdiler. O dünyalık oldular, nerede ki istasyonlarda durak oluyordu yalvarıyorduk ki bunu götürelim vagona. Onu götürüyorduk bir çukura bırakıyorduk. Düşün, bu yürek nasıl olur çocuğum? Ben götürüp ana babamı çukura attım!.. Hastalara hastahane yok, ilaç yok. O hastalarda oradan Kazakistan'a gelene kadar ah vah ile geldiler çocuğum. Biz neler çektik... Yemek yok, demin dedim ya iki kova, bir çuval... Kovanın içi boş... Unu çalmışlar, boş surpa, onunla can bakıyorduk. Diyorduk ki, karnımız doysun. Onunla da karın doymazdı. Diyorduk ki, hayatta kalalım. İşte öyle geldik buraya. Bazıları oluyordu ki ölenleri, istasyonlar uzaktı, mecburen atıyordular, yanında tutmak olmuyordu. Bakıp ağlıyordun. Camdan atıyorduk, ne oldu sonra bilmiyorduk. Kimseye bakan yoktu. Yani bizi getirenler, yani bizim yanımızda gelenler demiyorlardı oturun biz alalım, yardım edelim...

Bazan öyle oluyordu ki götürüyorduk, çukura değil dikenlerin içine atıyorduk. O şekilde geldik buraya çocuğum, buraya geldik Allah razı olsun Kazak halkından. Kazak halkından da Ruslardan da. Biz Turgen'de indik. Ben 40 yıldır geldim buraya, ailem hastaydı da o sebepten ben geldim buraya. Biz 4 kardeş hep bir aradayız oğlum. Rus'un yanında kalıyorduk biz, şarap imalathanesi vardı o zaman Turgen'de. O imalathanenin yanında oturuyordu ki sufraya ev sahipleri getiriyordu, bölüyordu bize de ekmek oluyordu, yemek mi oluyordu ne olursa bize de veriyordu. Kazaklar mısırdan, kavrulmuş mısırdan, talhan yapıyorlardı, bize bardaklarda getiriyorlardı ki sağlığınıza iyi bakın. Allah razı olsun bize onlar baktılar. Biz şimdi diyoruz ya, "Gürcistan'a gidelim..." Allah onlardan uzak etsin bizi...

Eğer biz onlara yakın olsaydık onlar bizi sürmezdi. Biz onlara lazım değildik ki, onlar öyle getirdi ki, biz bunlara eziyet veririz. Türkiye gelir de bize eziyet eder. Ona sebep bizim Müslümanları... Az önce

kardeşime dedin ki; "Acarlar onlar Müslümanlardı da, Gürcüce konuşuyorlardı." Biz öyle değil çocuğum, o zaman da hep Türkçe konuşuyorduk. Oluyordu bizim ihtiyarlar, hangiler ki 60-70 yaşındaydı, onlar konuşuyordu. Nasıl şimdi biz Rusça, Kazakça konuşuyoruz, onlar öyle konuşuyorlardı. Ama diyelim Gürcü'den kız almak, kız vermek öyle şey yoktu... Onlar kendileri için, bizim halk kendisi için, bu hal ile biz yaşadık. Yine söylüyorum: Allah razı olsun Kazaklardan, Kazaklar bize baktılar, Kazaklar bizi yaşatdılar, can baktırdılar bize. Bugün Kazakların eliyle bizler yaşıyoruz çocuğum.

Şimdi biz istiyoruz ki, biz nasıl ki Türk halkıyız, adımız Türk, bize sahiplik etsin Türkiye'miz. Bize Gürcistan, Azerbaycan felan yok. Demin kardeşim söyledi ya,

- "Her kuş kendi yuvasına..."

Her kuş kendi kanadıyla uçuyor çocuğum. Şimdi biz adımız Türk'tür. Biz diyoruz ki, nasıl ki Türk'üz, bizim zaten halk fazladır. Biz de gidelim onlara karışalım da bizim adımız da Türk kalsın öylece, soyadımız değişmesin... Şükür Allah'a Kazakistan'dayız, bize demiyorlar ki,

- "Kazak niye yazılmıyorsunuz?"

Ama biz Gürcistan'a gidersek, misal şimdi benim bir tanıdığım Alma Ata'da yakın zamanlarda babası rahmetli oldu, onun oğlu Gürcistan'dadır gitti ve Gürcü soyadı yazdılar. Bundan ne oluyor?.. Sonra bizim Müslümanlık kaybolacak. Yüzyıllarca Müslüman dinine uyalım, yüzyıllarca namaz kılalım, yüzyıllarca bilelim ki biz Müslümanız gidip orada dinimizi değiştirelim. Biz o işe razı değiliz çocuğum. Nasıl ki bizim Türkiye'miz vardır, Allah razı olsun Erdoğan'dan. Beş vakit namaz kılıyorum, beş vakitte ellerim havada Erdoğan'a dua ediyorum:

- "Allah'ım o insana kuvvet ver, o insana bereket ver, o insanı koru!.."

Allah korusun sizleri de, onları da çocuğum.

O insandan biz razıyız, ne kadar ki o insan oldu, ne kadar biz halktan gitti oraya... Çok halk vardır sizde, biliyorsunuz çocuğum, şimdi ben söylesem ki şu kadardır bu kadardır... Onu siz de biliyorsunuz ki ne

kadar halk var. Şimdi biz de soyluyoruz ki;

- "Nasıl ki bizim halkın yarısı oradadır, orayı bize de nasib etsin Allah ve oraya gidelim."

Yaşamımızı görüyorsun çok iyi. Ben artık 90'a geldim, buraya geldik ki o zaman söyledim ya yemeye bir şey yok kolhoza gidip çalışıyorduk, o zamanlar kolhoz vardı. O zaman dedim ya kovada unu karıştırıyorlardı, "surpa" diyorlardı. Öyleydi çocuğum, Kazak halkında da bir şey yoktu. Unu alıyoruz kepeği kalıyor ya, o kepeği yiyorduk onlar da biz de... Öyle zamanımız vardı.

Biraz sonra vakit geldi, bize toprak verdiler. O toprağa mısır ektik, yavaş yavaş can baktık, ev yaptık. Kolhozda çalışıyorduk, gidiyorduk 5-6 gün orada kalıyorduk. 3-5 km çalış. Orada kalıyorduk. Pazar günü geliyorduk, pazartesi yine gidiyorduk işe. İşte böyle işte çalışıyorduk. Allah razı olsun herkesden, sizden de... Hayırlı ömürler versin. Bizim yaşamımız çok çok ağır yaşam yaşadık çocuğum. Şimdi biz istiyoruz ki, nasıl ki o ağır yaşamı yaşadık, Allah o günleri artık göstermesin, Allahu Teala hayırlı günler nasib etsin sizlere de, bizlere de. Belki de böylesi hayırlıdır bize. Türkiye'ye gidersek Allahu Teala belki de iyi yaşatır, bundan da iyi olmasa yine de orası iyidir bize çocuğum...

Görüyorsun ya tarlam var, 25 donumdur. Her meyve var; şeftali, kayısı, başka işler vardır. Sonra dışarıda da var arazim benim, 3 km uzunluğunda. Şerap imalathanesinden aşağıdadır. Emrine şükür, yaşıyoruz, çok iyi yaşıyoruz, ama bu ya... Ama yine diyoruz ki bizim vatan Türkiye'dir, Türkiye'ye gidelim. Biz bunu sizlerden de onlardan da rica ediyoruz ki eğer olabilse... Yani değilim ki Kazaklar bize eziyet etti, estağfirullah heçbir zaman... Öyleleri var, biliyorum, diyor ki;

- "Eğer kötüyse Kazakistan, Türkiye'ne git."

Demiyor ki,

- "Gürcistan'a git."

Diyor ki,

- "Türkiye var, Türkiye'ye git."

Niala Köyü Camii kalıntıları

Böyle bazı sözleri oluyor ama o da çok az. Biz bunlardan razıyız. Allah razı olsun. Bugüne kadar baktılar. 75 yıl bunların ekmeğini yedik, bunlar bize baktılar, bunlardan biz razıyız. Allah sizden de razı olsun, onlardan da çocuğum. Eğer olursa öyle bir şey varsa, iyi kotudur nedir bizim burada evimiz vardır, gitmek lazım. Bizlerden diyorlar ki,

- "Dokuz kişi kalmış Kafkasya'dan gelenlerden..."

Bizlere olmasa da bizim çocuklarımıza sorulunca "nerelisiniz?" diye ne söyleyecek? "Kazakistan!" Ama biz ki varız, biz diyoruz bizim vatanımız var: Türkiye. Biz Türkiye'ye sahip çıkıyoruz, Türkiye'ye gitmek lazım. Biz her zaman çocuklarımıza onu diyoruz. Allah nasib etsin.

İşte böyle işler çocuğum, yaşamımızı az önce kardeşim de anlattı, geldiğimizde nasıl olduğumu... Çok ağır işlerde çalıştık çocuğum. Biz de endişeleniyorduk ki;

- "Ne oldu bize? Bu işi bize niye yaptılar? Bizi niye kaldırdılar sebebi ne idi?"

Yaşıyorduk ya, iyi kotu yaşıyorduk... Malımız da vardı koyunumuz da vardı. Sen gittin gördün ya oraları boş, ora az yine öyle. Bu insanlar nereye sığacaktı oğlum? Böyle işler var. Şimdi de oralardan kurtulduk. Allah da orayı bize nasib etmesin! Nasib ede, onun lazımı yok bizlere. Biz oraya razı değiliz. Tayyip Erdoğan dese ki:

- "Sizi ben oraya götüreceğim, size ev yapacağım, bakacağım..."

Hayır, razı değiliz! Bize nereyi ki diliyoruz Allah bize nasib etsin! Türkiye'yi ki diliyoruz, Allah bize nasib etsin! Allah Erdoğan'dan razı olsun, biz o insandan razıyız! Her vakit beş vakit namazda ben ona dua ediyorum. Allah kabul etsin! Allah can versin, kuvvet versin! Allahu Teala ne söylesin, Allah onun sözünü de kabul etsin! Bu kadar çocuğum.

Ruslar, "Biz size hiçbir şey yapmadık." diyorlarmış. Size su, yemek filan verdiler mi?

Hayır, verdiler oğlum. Yalan söylersen o bize haram olur. Şimdi biz Türkiye'ye gidersek dersek ki "Türkiye

kötüdür", Allah gözümüzü kor eder. Burada birisi var da, 15 Temmuz darbesi zamanı dua ediyorduk camide, dedim;

- "Sen de dua et!"

Bana dedi ki,

- "Bana ne, Türkiye'ni görmemişim, ne dua edeceğim?"

Dedim,

- "Sana lanet olsun."

Sordu ki,

- "Neden öyle diyorsun?"

Dedim ki;

- "Görmesek bile bizi burada tutan Türk'ün adıdır. Türk olmasa burada Rus, Kazak bizi yaşıtmaz."

Bunu da demek lazım. Yani değmiyorlar bize çocuğum, desem ki bize bir şey yapıyorlar Ruslar, Kazaklar, yalan söylemiş olurum.

Trenin içinde bir şey yaptılar mı size?

Trenin içinde bir şey yapmadılar bize. Eziyyet etmediler. Bize Allahu teala eziyyet verdi. Evet bizi Stalin sürdü kandırdı bizi bir aylığına sizi götürüyoruz dedi. Allah çok şükür şimdi canlıyız, yaşıyoruz. Almatı'da bindiğimiz zaman çok soğuktu. Bizi gece getirdiler Turgen'e. Aşağı inemiyorduk ellerimiz, ayaklarımız çalışmıyordu soğuktan. 30 derece soğuk vardı biz geldiğimiz zaman. Bu adamlar da buraya geldiğimiz zaman eziyyet vermediler. Evlerini böldüler, eğer iki oda ise birini bize verdiler, birinde kendileri yaşadılar. Yemek yaptığı zaman kendisi ne yiyorduysa ondan bize de veriyordu. Allah razı olsun -ben yine soyluyorum- Ruslardan da, Kazaklardan da. Biz misal Ruslarla yaşıyorduk, Kazaklarla yaşayanlar da vardı. Turgen'de Ruslarla yaşıyorduk. Buraya ben 1972'de geldim, o adamlar da, Kazaklar dedim ya, mısırdan kavurma yapıp bizlere de birer bardak getirip veriyorlardı. Siz de yiyin, açlıktan ölmeyin diye..

Siz ağladığınız zaman vagonun içinde anneniz sizi nasıl sakinleştiriyordu?

- "Sakin olun." diyordu;

- "Şimdi varacağız, bize evler vericekler, olmasa bile bizi evlerine alıcaklar. Bize yemek de vericekler, ev de vericekler. Sakin olun." diyip sakinleştiriyordu.

Bir hikâye var: Babası savaşa giden üç çocuk oluyor ve anneleri kazanın içine dört taş bırakıp,

- "Pişecek, bekleyin."

diyor çocuklara. Bunu gören biri soruyor ki,

- "Neden böyle yapıyorsun?"

O da;

- "Yiyecek bir şey yok, çocuklar ağlıyor, o yüzden böyle yapıyorum." diye cevap veriyor. O zaman Hacca gitmesi gereken birisi Hac ziyareti için olan parasını bu aileye veriyor ve anneleri ellerinin kaldırıp dua ediyor ve o insanın Haccı oradayken kabul oluyor. Dört yetime yardımcı olmak ne demektir?.. Onunla gidecek olan birisi soruyor ki,

- "Gittin mi?"

O diyor ki,

- "Hayır buradaydım."

Böylece bu insan evliya oluyor. Şimdi Erdoğan bizi buradan götürse evliya olur. Bizim her şeyimiz var, evimiz var, yiyeceğimiz var, işimiz var; ancak dilimiz, dinimiz başka çocuğum. Emrine şukur bak şimdi oradan buraya gelmişler sormak için, bu millet ne haldedir?.. Ki bu milletin bir rahatsızlığı var mı, yaşamları nasıl?.. Emrine şukur. Allah razı olsun gelmişler bize sormaya. Allah korusun. Allah ömürlerine bereket versin çocuğum.

Şimdi siz diyorsunuz ki o zulümleri bize yaşattılar, bizim çocuklarımız yaşamasin! Öyle mi?

Evet, ben dedim ya, kalmışız 9 kişi oradan gelenler, diğerleri yok. Bunlar da gitseler, ihtiyar adamlardır

diğerleri ne bilecek? Sorsalar oraları görmemişler... O vakit ne olacak bunların hali? Ortada kalacaklar. Biz yine kandırıyoruz şöyle yerler vardı, böyleydi... Demin kardeşim diyor ki;

- "Eğer o tren yolunun dili olaydı söylerdi ki bunların ne günahları vardır, bunları nereye götürüyorsunuz?"

Bize deseler ki bunlar bunların külfeti nasıl geldi? Bizi o tren yolu getirdi işte böyle işler çocuğum. Ne kadar ki biz varız, ihtiyarlar istiyoruz ki bizim halk bilsin ki, biz ne halkız bilsinler ki biz Türk halkıyız, Müslüman halkıyız. Yani biz Türkiye'ye gidelim, bu kadar çocuğum.

Dediniz ki; "75 yıldır vatansızız, 9 kişi kalmış oradan gelenlerden..." Öldüğünüzde nereye defnedilmek istersiniz?

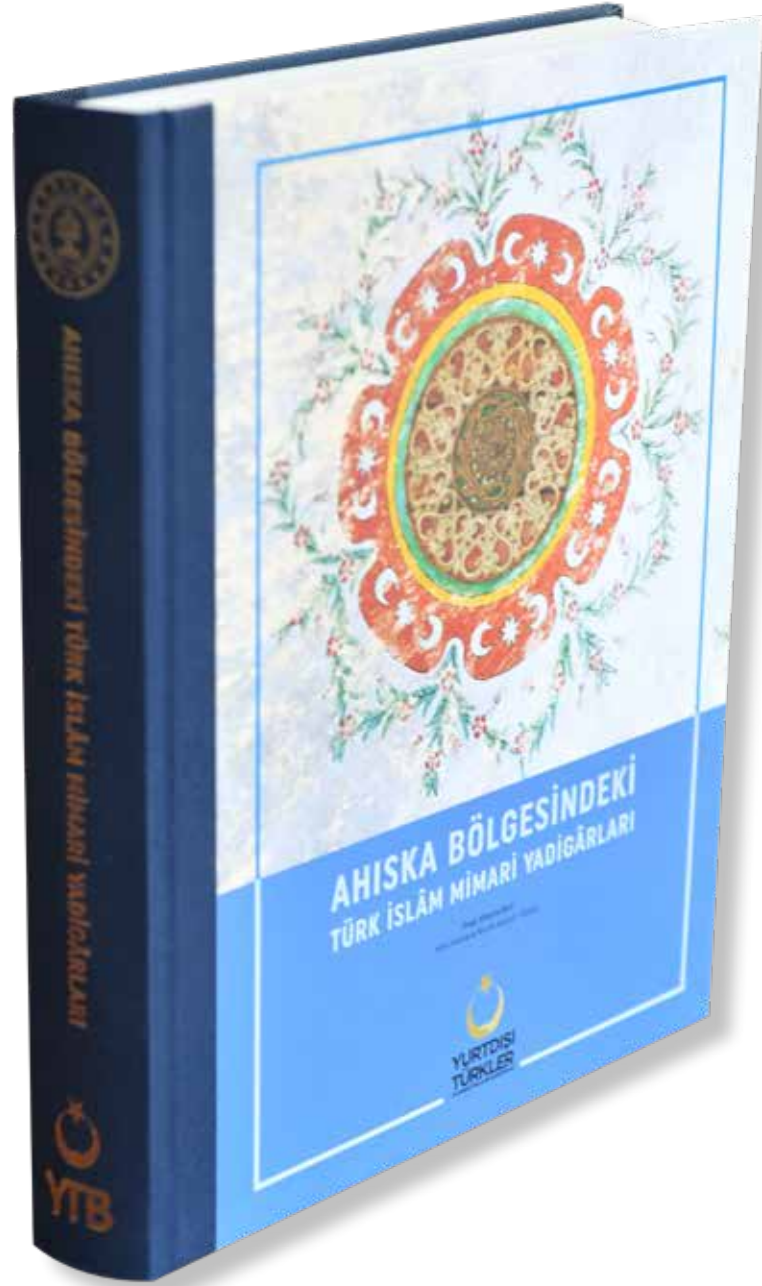
Müslüman toprağına... Evet burası da Müslüman torpağı, ama bizim için farklı. Ben 90 yaşındayım, 75 yıl vatansız yaşadım. Şimdi istiyorum ki Müslüman toprağında defin edileyim. Euzubillahimineşşeytanirracim. Bismillahirrahmanirrahim. Allahu Teala Müslüman halkına kuvvet versin! Muslumana Allahu Teala'nın altında sağ selamet omur gecirsin! Allahu Teala sizlere uzun ömür versin! Allahu Teala geldiğiniz size bereket versin! Yolunuzu açık etsin! Allah'ın duası üstünüzde olsun çocuğum! Allah sizden razı olsun!

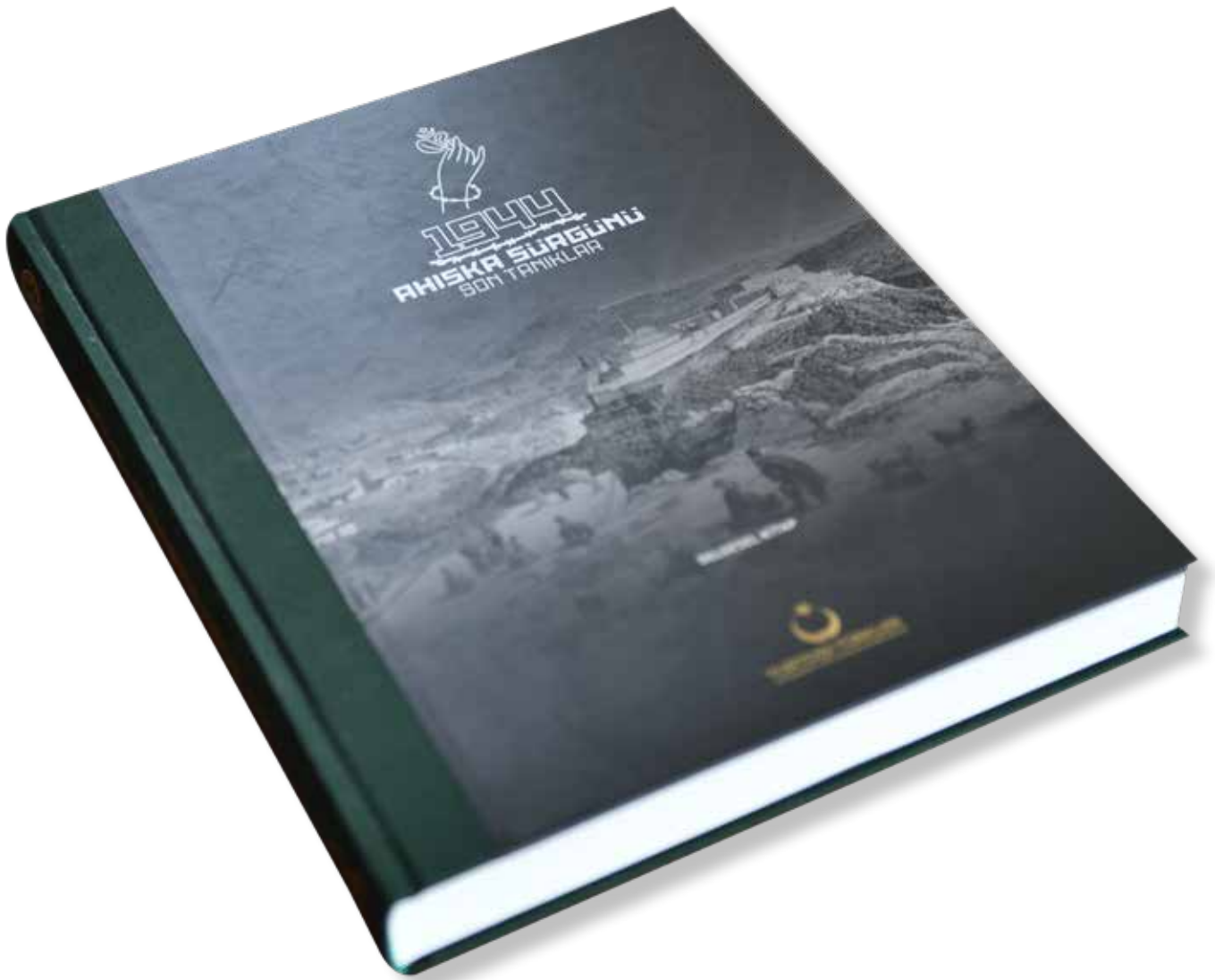

Fergana olayları, 1989

YTB 10.yil

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığımızı kurarak, Türkiye'nin barış elini, Türkiye'nin dayanışma iradesini, Türkiye'nin o koruyucu kollayıcı şemsiyesini yeryüzünün her köşesine ulaştırmaya başladık...

Recep Tayyip Erdoğan
Türkiye Cumhurbaşkanı

 #yurtdismuhter
www.ytb.gov.tr

